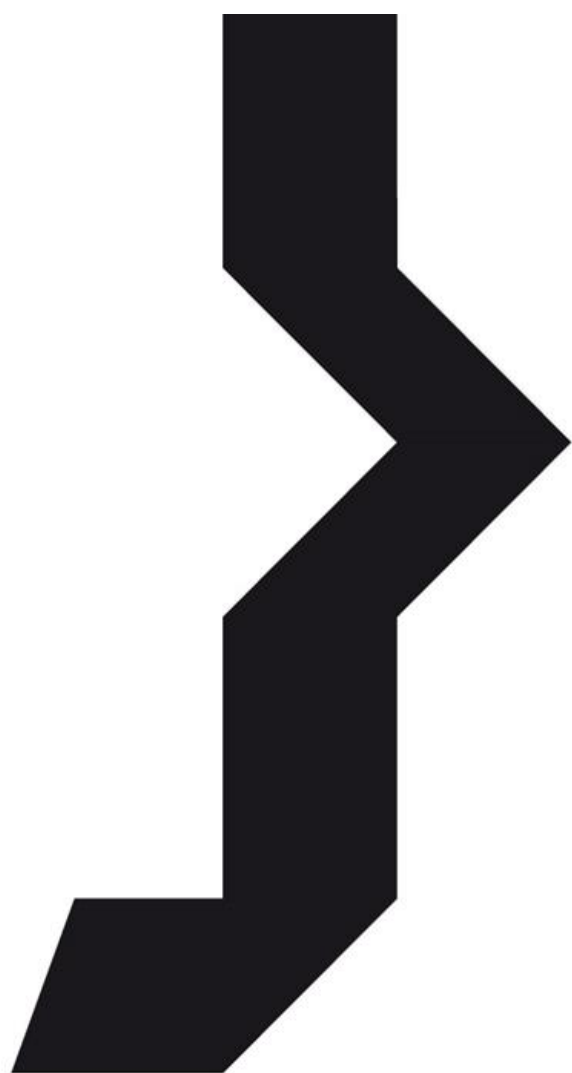

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

PENITENCIÁRNÍ PEDAGOGIKA

**průvodce předmětem pro studijní program
Sociální patologie a prevence**

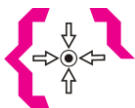
Autor: Stanislava Hoferková

Úvod do studia předmětu

Předmět seznamuje studenty se základními pojmy penologické disciplíny penitenciární pedagogika, s teorií a historií trestu a trestání, legislativním zakončením zacházení s odsouzenými osobami ve výkonu trestu odnětí svobody, s programy zacházení. Charakterizuje vězeňská zařízení a jejich profilaci, Vězeňskou službu České republiky a její strukturu. Dílčí témata věnují pozornost sociálním a občanským právům a povinnostem odsouzených a obviněných.

Obsah opory je rozčleněn do 13 studijních celků, z nichž každý obsahuje podrobnější osnovu (cíle kapitoly, časová náročnost, poznámky, souhrn) a pojmy k zapamatování, kontrolní otázky a dle potřeby odkaz na konkrétní zdroj ke studiu. V textu jsou zařazeny výňatky z legislativy a dokumentů, ukázky z literatury a dalších studií tak, aby si student dokázal vytvořit představu o zdrojích a byl motivován k dalšímu studiu. K ukázkám se vztahují kontrolní otázky.

Tato studijní opora nenahrazuje studentovi učebnici či studijní text, přináší mu však základní orientaci v předmětu a v probíraných tématech, odkazuje na literaturu a další zdroje nezbytné při studiu předmětu.

Cíle předmětu

Cílem předmětu je získání uceleného pohledu na výkon trestu odnětí svobody, zejména z penitenciárního pohledu, pochopení problémů při naplňování cílů programu zacházení a hledání účinných metod k zefektivnění účinnosti výkonu trestu, event. dalších forem sociálně právní ochrany. Předmět se zaměřuje na možnosti reedukace odsouzených a programech zacházení, o psychických a sociálních důsledcích věznění.

Navazující předmět Postpenitenciární péče přinese poznatky o možnostech reintegrace jedince do společnosti a objasní systém postpenitenciární péče.

Osnova předmětu

1. Penologie a penitenciární pedagogika
2. Historie trestu a trestání na našem území
3. Pojetí trestu a trestání
4. Právní úprava trestu a výchozí dokumenty
5. Penologické systémy
6. Vězeňská služba české republiky
7. Výkon vazby
8. Výkon trestu odnětí svobody
9. Výkon detence
10. Typy věznic a jejich charakteristika
11. Penitenciární výchovné postupy a programy zacházení
12. Překážky v naplňování programů zacházení
13. Specifické skupiny odsouzených

Literatura

Základní literatura:

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalární*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. 384 stran. ISBN 978-80-7452-131-7.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9.

Základní legislativa a dokumenty (v platném znění):

- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky.
- Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence.
- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Webové stránky Vězeňské služby ČR: <http://www.vscr.cz/>

Rozšiřující literatura a zdroje:

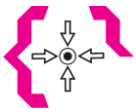
- BAJCURA, Lubomír, ed. *Evropská vězeňská pravidla: doporučení REC (2006)2 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2006. 35 s.
- BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně: od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 158 s. Právo pro každého. ISBN 80-7169-555-6.
- BĚLÍKOVÁ, Petra. Jak funguje výstupní oddělení. *České vězeňství*, 1, 2013, s. 16. ISSN 1213-9297. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2013/CV_1_2013.pdf.
- BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 151 s. ISBN 978-80-7338-106-6.
- Doporučení Rec (2003) 23. *České vězeňství*. 2004, roč. 11, č. 1, 14-17. ISSN 1213-9297.
- FARRINGTON, Karen. *Svět za mřížemi: šokující pohled do skrytého světa zločinu a trestu, plného korupce, sadistických trestů, obchodů s drogami a vražd vězňů*. [Líbeznice]: Víkend, 2009. 208 s. ISBN 978-80-7433-009-4.
- HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2., dopl. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. 183 s. Studia VŠERS; 12. ISBN 80-86708-30-6.

- Historie pardubické věznice. In: *Vscr.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/literatura-745/historie-pardubicke-veznice-5586>.
- *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2016.
- KÝR, Aleš. *Památník Pankrác: expozice vězeňské služby České republiky = Gedenkstätte Pankrác: Ausstellung des Justizvollzugsdienstes der Tschechischen Republik = Pankrác memoriál: exhibition of the prison service of the Czech Republic*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 1999. 83 s.
- Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů ČR. In: *Vscr.cz* [online]. [cit. 2019-01-13]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>.
- MEZNÍK, Jiří, KUČTA, Josef a Věra KALVODOVÁ. *Základy penologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 75 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy university v Brně; č. 132. ISBN 80-210-1248-X.
- Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 21/2013, o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky.
- NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. Vyd. 2. Praha: Academia, 1969. 250 s.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Edukace a reedukace trvale pracovní nezařaditelných v českých věznicích*. Vydání: první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 134 stran. ISBN 978-80-7435-632-2.
- SCHEINOST, Miroslav et al. *Kriminalita očima kriminologů*. 1. vyd. Praha: IKSP, 2010. 238 s. ISBN 978-80-7338-096-0.
- Služební poměr příslušníka VS ČR. In: *Vscr.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/personalistika-1103/sluzebniho-pomer-prislusnika-vs-cr-6102>.
- UHLÍK, Jan. *Historie věznění a vězeňství v Čechách: osudy významných vězňů osobností, prožité ve významných dobách zemí českých, viděné se zřetelem k vývoji českého vězeňství*. Stráž pod Ralskem: Institut vzdělávání Vězeňské služby v ČR, 2006. 319 s. ISBN 80-239-9417-4.
- Věznice Všeřdý. Charakteristika věznice. In: *Vscr.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/o-nas-1634/zakladni-informace-151/>
- *Vnitřní řád věznice pro odsouzené muže zařazené k výkonu trestu do věznice s dozorem a ostrahou*. Č. j.: 157/2007-21/Všeob/3. Pardubice: Věznice Pardubice, 2009. 111 s.
- Vyhláška č. 109/1993 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby.
- Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.
- Základní informace o Vazební věznici Hradec Králové. In: *Vscr.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/vazebni-veznice-hradec-kralove-75/o-nas-1581/zakladni-informace-170/zakladni-informace-o-vazebni-veznici-hradec-kralove>
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Požadavky na ukončení předmětu

- **Zápočet:** vypracování seminární práce v rozsahu 5 stran z penologické nebo související problematiky (konkrétní požadavky upřesní přednášející v úvodu předmětu).
- **Zkouška:** vykonání ústní zkoušky s písemnou přípravou, individuální posouzení textu a použité literatury (konkrétní požadavky upřesní přednášející v úvodu předmětu).

Význam ikon v textu

Cíle

na počátku každé kapitoly konkretizují výukový cíl kapitoly.

Časová náročnost

udává, kolik času zpravidla potřebuje student k prostudování kapitoly.

Pojmy k zapamatování

jsou soupisem důležitých pojmů a hlavních bodů, které by student při studiu tématu neměl opomenout.

Poznámka

obsahuje doplňující, upřesňující nebo méně důležité informace.

Kontrolní otázky

umožňují studentovi ověřit porozumění textu a osvojení problematiky.

Souhrn

představuje shrnutí tématu.

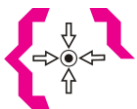
Literatura

je soupisem zdrojů použitých v kapitole a slouží také pro doplnění a rozšíření poznatků.

Obsah

1	Penologie a penitenciární pedagogika	8
2	Historie trestu a trestání na našem území	12
3	Pojetí trestu a trestání.....	19
4	Právní úprava trestu a výchozí dokumenty.....	22
5	Penologické systémy	28
6	Vězeňská služba České republiky	32
7	Výkon vazby	37
8	Výkon trestu odnětí svobody	42
9	Výkon zabezpečovací detence	48
10	Typy věznic a jejich charakteristika	52
11	Penitenciární výchovné postupy a programy zacházení	57
12	Překážky v naplňování programů zacházení	61
13	Specifické skupiny odsouzených	64

1 PENOLOGIE A PENITENCIÁRNÍ PEDAGOGIKA

Cíle

Cílem kapitoly je vymezit penologii jako vědní obor včetně penitenciární pedagogiky.

Časová náročnost

3 hodiny

Pojmy k osvojení

- Penologie
- Penitenciární a postpenitenciární fáze/péče
- Kriminologie
- Penologické školy

Penologie

Penologie (z lat. *poena* = trest, z řec. *logos* = nauka, slovo) je **věda o trestech a trestání** nebo také **věda o výkonu trestu a jeho účincích**.

V užším smyslu se penologie zabývá reálným výkonem trestů a ochranných opatření, **v širším pojetí** do ní spadá i oblast alternativních sankcí.

Penologie:

- Zkoumá efektivnost ukládaných trestů (nejen trestu odnětí svobody, ale i alternativních trestů jako jsou obecně prospěšné práce, trest domácího vězení, peněžité tresty apod.),
- zabývá se penologickými koncepcemi,
- zabývá se institucemi sloužícími k výkonu trestu odnětí svobody,
- zkoumá psychosociální důsledky uložených trestů a opatření,
- věnuje se pachateli trestné činnosti s ohledem na jeho zdravotní stav, věk, sociální zázemí, dosažené vzdělání atd.,
- snaží se stanovit co nejlepší postupy, které by vedly k efektivnímu výkonu trestu, tedy k tomu, aby nedocházelo k opětovnému odsouzení.

Poznámka

Všimněme si, že penologie se nezaměřuje pouze na trest odnětí svobody, ale **hledá alternativy k uvěznění, které přináší pachateli i celé společnosti mnoho pozitiv** (více v navazujícím předmětu). Na negativní důsledky uvěznění upozorňoval již Novotný (1969, s. 142) ve své publikaci *O trestu a vězeňství* (studie byla v našem prostředí a v tehdejší době průkopnická):

„Při výkonu trestu odnětí svobody prvořadě nebezpečí představují škodlivé vlivy ze strany ostatních spoluvězňů, kterým je vězeň vystaven doslova ve dne v noci. O tom, co je správné a co není, začíná rozhodovat společenství odsouzených. Donucení, které je jedním z hlavních prostředků vězeňských zařízení, může vést k otrlosti, otupělosti, lhostejnosti, pokrytectví, lži, podvodu a podlézavosti. Umělý zásah do života odsouzeného, kterým je trest odnětí svobody, přetrhává sice často svazky společensky škodlivé, ale často narušuje i svazky sociálně užitečné, rozbíjí rodiny, vede k rozvodům a porušuje i jiné pozitivní citové vztahy, čímž vytváří nemalé překážky resocializaci odsouzeného. Chceme naučit odsouzeného žít normálním životem, ale musíme mu podmínky normálního života vzít. Tak ovšem vzniká nová možnost vzniku nových deformací.

Abnormální podmínky života ve vězeňském zařízení jsou příznivé pro vznik homosexuálních návyků. Umělé klima ve vězeňském zařízení může stupňovat pocity méněcennosti vzniklé trestním stíháním, může deprimovat a vést ke stavům apatie. Může vést k narušení volných vlastností, neboť bereme ve značné míře svobodu rozhodování tomu, koho chceme naučit, aby se v budoucnu rozhodoval správně. Pobyt odsouzeného ve vězeňském zařízení může vést i k vytvoření dalších překážek jeho resocializace (např. tetování odsouzeného apod.). Těžko si ovšem představit vězeňské zařízení, v němž by odsouzení žili po všech stránkách v normálních životních podmínkách. Každý trest představuje umělý zásah do života odsouzeného a to tím spíše musí být takovým zásahem nepodmíněný trest odnětí svobody.

Tak však vzniká situace, že máme naučit správně užívat svobody někoho, komu tuto svobodu bereme. Bez řešení těchto rozporů není možno mluvit o výchovném významu nepodmíněných trestů odnětí svobody.“

V souvislosti s penologií se můžeme setkat s pojmy penitenciární a postpenitenciární fáze/péče. **Penitenciární fáze** probíhá ve výkonu trestu odnětí svobody, tedy ve vězeňském zařízení. Oproti tomu **fáze postpenitenciární** se uskutečňuje až po samotném propuštění pachatele z výkonu trestu odnětí svobody.

Pojetí penologie není jednotné. My se přikláníme k integrálnímu pojetí, tedy, že chápeme penologii jako samostatný vědní obor. Někteří autoři ji však považují za:

- a) součást kriminologie,
- b) samostatný vědní obor,
- c) součást speciální pedagogiky – pedagogiky kriminální a penitenciární,
- d) součást zacházení s odsouzenými.

Předmětem zkoumání penologie „jsou **metody zacházení s pachatelem** trestných činů (tedy tresty a způsob jejich výkonu), které co možná nejúčelnějším způsobem dosáhnou **korektivní změny chování pachatele**, tak aby se mohl **integrovat do společnosti** jako

řádný občan. Penologie zkoumá **efektivnost všech trestů**, které jsou uvedeny v trestním zákoníku.

Poznámka

Názory na vztah mezi kriminologií a penologií se mezi odborníky různí, jistá je však jejich úzká propojenost a nutnost vzájemné spolupráce. Také penologická problematika je předmětem zájmu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Institut je teoretickým, analytickým a výzkumným pracovištěm mezioborového zaměření. Zřizovatelem a řídicím orgánem IKSP je Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Činnost IKSP je zaměřena na vytváření, udržování a aktualizaci poznatkové základny o stavu a vývoji kriminality, sociálně patologických jevů a trestní politiky v ČR, na zpřístupňování aktuálních relevantních empirických i teoretických poznatků ze zahraničí a na rozvoj oboru kriminologie; <http://www.ok.cz/iksp/>.

Institut vydává studie, ve kterých jsou publikovány výsledky výzkumů IKSP, dále překlady zahraničních právních norem, mezinárodních dokumentů a dalších významných právních a kriminologických materiálů. Tyto publikace jsou dostupné na webových stránkách IKSP.

Penitenciární pedagogika

Penitenciární pedagogika pracuje s kolektivem vězňených osob, jež jsou determinovány ekonomickými, sociálními a politickými podmínkami.

Zabývá se **výchovou a vzděláváním osob ve výkonu trestu odnětí svobody (výchovným působením na vězně)**. V odborných textech se můžeme setkat také s jinými označeními, jako je kriminální pedagogika, pedagogika výkonu trestu, pedagogika odsouzených nebo forenzní pedagogika.

Kontrolní otázky

1. Uveďte definici penologie.
2. Charakterizujte předmět penologie.
3. Co zahrnuje penologie v širším a užším slova smyslu?
4. Objasněte vztah penologie k dalším vědním oborům.
5. Jaký je vztah mezi penologií a kriminologií?
6. Charakterizujte penitenciární pedagogiku.

Souhrn

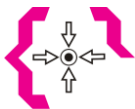
Penologie je věda o trestu a trestání. V užším slova smyslu se zabývá výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody, v širším pojetí zahrnuje například i alternativní tresty. Samotný vědní obor penologie je poměrně mladý a vychází z poznatků kriminologie, kriminalistiky, sociální psychologie, subjektivní (osobnostní) psychologie a forenzní psychiatrie. Předmětem zkoumání penologie jsou metody zacházení s pachateli trestné činnosti, které vedou k jeho nápravě, reintegraci a resocializaci. Na závěr kapitoly byly představeny tři penologické školy – klasická, neoklasická a pozitivistická. Penitenciární pedagogika pracuje s kolektivem vězněných osob, jež jsou determinovány ekonomickými, sociálními a politickými podmínkami. Zabývá se výchovou a vzděláváním osob ve výkonu trestu odnětí svobody (výchovným působením na vězně).

Literatura

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalární*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. 384 stran. ISBN 978-80-7452-131-7.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- MEZNÍK, Jiří, KUČHTA, Josef a Věra KALVODOVÁ. *Základy penologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 75 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy university v Brně; č. 132. ISBN 80-210-1248-X.
- NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. Vyd. 2. Praha: Academia, 1969. 250 s.
- SCHEINOST, Miroslav et al. *Kriminalita očima kriminologů*. 1. vyd. Praha: IKSP, 2010. 238 s. ISBN 978-80-7338-096-0.

2 HISTORIE TRESTU A TRESTÁNÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ

Cíle

Poukázat na vývoj ukládání trestů a trestání, seznámit studenty s historií věznění a přístupu k provinilcům v různých etapách na území našeho státu. Autoři kapitoly se zaměřují na konkrétní historické mezníky, které považují při studiu předmětu za důležité.

Časová náročnost

4 hodiny

Pojmy k zapamatování

- Psanec
- Ordály
- Všeobecný zákoník o zločinech a trestech
- František Josef Řezáč
- Emil Lány
- Sbor nápravné výchovy
- Výzkumný ústav penologický
- Jiří Čepelák
- Transformace a humanizace vězeňství

Vývoj do roku 1918

Na trest a trestání nahlížíme v průběhu doby jako: na **odplatu – izolaci – odstrašení – nápravu**.

Komplexní přehled o historii trestu a trestání na našem území poskytuje publikace *Historie věznění a vězeňství v Čechách* (Uhlík, 2006), která mapuje české vězeňství od 10. do 20. století.

Počátky českého vězeňství můžeme datovat zhruba do 10. století našeho letopočtu a jsou spojeny se vznikem státu (sjednocením českých kmenů za vlády Boleslava II.). Trestní právo mělo soukromý charakter, což přinášelo uplatňování soukromé msty a jeho základním úkolem bylo chránit stát, církve a soukromé vlastnictví. Trest smrti byl v této době univerzálním trestem, který byl považován především za prostředek odplaty. V Čechách

jsou užívány tresty smrti, tresty mrzačící, pokuty nebo ztráta cti. Stopy kolektivního výkonu trestu smrti se objevují ještě ve 12. a 13. století (např. kamenování).

V této době se můžeme setkat s tzv. **institutem psance** (psancem byla osoba, jež neměla nárok na životně důležité prostředky, nikdo ze společnosti ho nesměl chránit a podporovat) a **tzv. ordály** (iracionální důkazní prostředky neboli boží soudy užívány až do 14. století, dvě formy – vodou či železem).

V předhusitské době bývaly **tresty smrti** časté. Vedle trestu smrti byli pachatelé **mrzačeni**, dále vystaveni veřejnému posměchu, pranýřování a bičování.

Trest odnětí svobody se téměř nepoužíval, neboť nebyla vybudována zařízení na zabezpečení výkonu tohoto trestu a jeho výkon byl již v těchto dobách velmi nákladný.

V období osvícenství systém trestů ještě neexistoval, byly nadále chápány především jako pomsta. Vedle finančních trestů se užívalo i trestů tělesných, odnětí svobody a nucených prací, které se rozšířily zejména v 17. a 18. století.

K přerušení přirozeného vývoje starého českého trestního práva došlo v roce 1768 Tereziánským zákoníkem. Po Tereziánském zákoníku následoval **Všeobecný zákoník o zločinech a trestech** vydaný **Josefem II. roku 1787**, a nastoupil tak novou cestu humanizace trestání.

Poznámka

Josef II. byl významně ovlivněn dílem Caesara Beccaria. Cesare Beccaria (1738-1794) byl italský filozof, politický ekonom, myslitel v oblasti práva, který výrazně ovlivnil moderní trestní právo. Je považován za „otce“ klasické kriminologie. V jeho hlavní práci „O zločinech a trestech“ (1764) jsou vyjádřeny reformní návrhy trestní legislativy a trestní politiky (například zásada legality, presumpce neviny, veřejnost trestního řízení). Pokud jde o principy trestání, navrhoval, že trest by měl být přiměřený, jistý, rychlý, měřítkem pro trest má být škoda společnosti, trest smrti je neužitečný. Uvedl také myšlenku prevence – „lépe je zamezovat zločinům, než je trestat“.

V Tereziánském zákoníku se uplatňovala zásada proporcionality, což znamená úměrnost mezi nebezpečností trestného činu a trestem a zásada zákonitosti. Zákoník obsahoval obrovské množství trestných činů, které byly seřazeny podle společenské nebezpečnosti. Dále tento zákoník zrušil zmrzačující tresty a trest smrti nahrazoval dlouhodobými nucenými pracemi. Tyto dlouhodobé nucené práce však znamenaly pro většinu odsouzených daleko horší trest než trest smrti. Současně zde byly poprvé formulovány základní zásady – žádný zločin bez zákona (čin, který není uveden v zákoně, není trestným činem) a žádný trest bez zákona (pachatel může být potrestán jen takovým trestem, který je uveden v zákoně).

V roce 1823 došlo k založení Svatováclavské trestnice v Praze, kde začal jako první vyučovat vězně kaplan **František Josef Řezáč**, díky jehož knize „*Vězeňství v posávacích spůsobech svých s návrhem o zdárnější trestání a polepšování zločinců*“ vstoupila v roce 1852 do českého vězeňství výchova a sociální práce. F. J. Řezáč je právem považován za nestora české penologie.

Vývoj od roku 1918 až po současnost

Nově vzniklá Československá republika v roce 1918 převzala z monarchie systém trestnic, věznic, donucovacích pracoven a polepšoven. Začala usilovat o zkvalitnění a vydání vězeňských předpisů, domácích řádů pro trestnice a věznice, služebních řádů pro úředníky a zavedení kurzů pro dozorce.

Ke zkvalitnění péče i prostředí vězeňských zařízení přispěl **JUDr. Emil Lány**, který byl v roce 1920 pověřen organizací a správou vězeňství na Ministerstvu spravedlnosti. Vykonal studijní cesty do některých evropských vězeňských zařízení a získané poznatky následně uplatnil v praxi.

V období okupace existovaly různé typy vězeňských zařízení: káznice, věznice, koncentrační tábory a pracovní tábory, ale často byl uplatňován i trest smrti.

Léta 1945 – 1955 byla patrně nejsložitější a současně nejvíce přelomovým obdobím ve vývoji československého vězeňství. Na podzim roku 1945 byla dekrety prezidenta republiky konstituována nová struktura vězeňských zařízení. Zákonem č. 321/1948 Sb. došlo ke zřízení veřejného ozbrojeného a jednotně organizovaného **Sboru uniformované vězeňské stráže** (vznikl ke dni 1. 2. 1949) s celostátní působností, přičemž zvláštní zákon dal vzniknout soustavě **táborů nucených prací**.

Úkolem Sboru uniformované vězeňské stráže byla správní a strážní služba při výkonu soudní a jiné vazby ve vězeňských ústavech a zajištění pořádku a bezpečnosti v justičních budovách. Podobu pracovních táborů měly zvláštní nucené pracovní oddíly pro tzv. retribuční vězně, tedy pro osoby odsouzené na základě tzv. Benešových dekretů. V roce 1948 vznikají v Praze první věznice Státní Bezpečnosti.

Období tzv. třídní msty u nás nastává mezi lety 1948 až 1964, kdy došlo k vítězství KSČ po únorovém převratu a nastolení vlády jedné strany. Nastává velmi temné období naší penologie, kdy jsou vězni pojímáni jednak jako třídní nepřátelé, jednak jako zdroj levné pracovní síly a jsou využíváni zejména v těžebním, stavebním a těžkém průmyslu.

V roce 1965 je Československé republice vydán **zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody**, který lze považovat za legislativní základ dílčí reformy československého vězeňství.

Za důležitý mezník považujeme rok 1966, kdy vznikl Ústav pro výzkum metod nápravně výchovné činnosti a o rok později byl přejmenován na **Výzkumný ústav penologický (VÚP)**, který studoval osobnost odsouzeného a možnosti jeho nápravy. Jednou z nejdůležitějších postav VÚP i české penologie je **doc. PhDr. Jiří Čepelák, CSc.**, který se snažil o aplikaci výsledků výzkumů do praxe. V roce 1980 byl Výzkumný ústav penologický z důvodu normalizačních opatření uzavřen.

Po roce 1989 došlo k první velké krizi v československém vězeňství v roce 1990, kdy amnestií prezidenta republiky Václava Havla (vyhlášena k 1. 1. 1990) bylo tehdy z celkového počtu 31 000 odsouzených na svobodu propuštěno 23 260 osob. Propouštění vězňů mělo za následek i vznik vězeňských vzpour, z nichž největší propukla 15. 3. 1990 v Leopoldově.

Poznámka

Studenti by měli shlédnout dokument Leopoldovská vzpoura 1990 z cyklu Největší kriminální případy Slovenska.

Etapy transformace českého vězeňství po roce 1989 můžeme shrnout do 4 úseků:

1. Rok 1990 znamenal rozchod s minulostí a snahou zmapovat současný reálný stav českého vězeňství (bylo shledáno mnoho nedostatků).
2. V roce 1991 je vypracována Koncepce rozvoje českého vězeňství, dochází k formulaci cílů a postupů. Došlo k vytvoření moderního vězeňského systému, který má zakotvení v sociální péči a v represivním orgánu státní moci.
3. V roce 1992 dochází k humanizaci vězeňství spočívající především v:
  - uznání vězňů jako občanů a v neponižování jejich důstojnosti,
  - zabezpečení vhodných materiálních podmínek života vězňů,
  - v garanci základních práv a svobod vězňů,
  - modernizaci vězeňských zařízení a jejich vybavení,
  - vytvoření systému zacházení s odsouzenými,
  - profesní zkvalitnění personálu.
4. V roce 1993 dochází k přepracování zákonů týkajících se výkonu trestu a výkonu vazby.

Česká republika v roce 1993 přijala „**Evropská vězeňská pravidla**“. Zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky se k 1. 1. 1993 transformoval Sbor nápravné výchovy na **Vězeňskou službu České republiky**.

Poznámka

Historie Věznice Pardubice

„V roce 1854 vstoupil v platnost takřka univerzálně použitelný zákon č.96 říšského zákoníku, který legalizoval policejní dohled nad živly, vyhýbajícími se práci a živícími se žebrotou, nebo oddávajícími se potulce. Avšak teprve třicet let poté konečně vyšel zákon č.89 říšského zákoníku, uzákoňující existenci donucovacích pracoven. Zároveň se tehdy začalo s projektováním značně rozsáhlé donucovací pracovny, neboť pražská již svou kapacitou nestačila.

Zbudování zemské donucovací pracovny pro 400 tzv. kárenců bylo odsouhlaseno na zasedání českého sněmu dne 5.ledna 1888 a stavba začala již následujícího roku. O stavbě na Židově, na Bílém předměstí, probíhající v letech 1889 až 1891, se často psalo v místních novinách. Stavba byla dokončena 1. listopadu 1891, kdy do ní bylo umístěno prvních dvacet kárenců. Ti měli, po dosažení plného početního stavu, pečovat o 62 hektarů vlastních i pronajatých polí a zahrad. Dalších 160 mělo pracovat v tkalcovně a kolem 70 pak při výrobě sáček. Ostatní pracovali v dílně truhlářské, natěračské, obuvnické a ve výrobě

kotlů. Z tehdejších 13 budov dodnes tři slouží svému účelu (dvě z nich jako ubytovny odsouzených).

V donucovací pracovně se soustřeďovali nejen právě propuštění vězni, ale i znovu zadrženi bývalí vězni. Především šlo o ty, u nichž nebylo možné po propuštění hned očekávat, že se budou nadále živit řádnou prací, nebo se u nich mohou znovu projevit sklony k násilnostem. Záměrem pobytu v nápravném zařízení bylo propuštění lidí natolik ovlivněných, aby si zvykli a byli sami schopni žít se poctivou prací a žít trvale řádným životem. Pro pražskou a pardubickou zemskou donucovací pracovnu byl vydán roku 1891 společný domácí řád. Podle něho výdělek z práce káránců náležel zemskému fondu na uhrazení výloh, spojených s vydržováním pracovny. Mohli však k udržení zájmu o výdělek obdržet pracovní prémii ve výši 20 až 30 procent ze svého výdělku. Z takto získané částky mohli část peněz odeslat rodině nebo je využít k nákupu dovolených požitků, mezi něž patřilo například pečivo, slanina, sýr, pepř a sůl, cukr, uzenky, ovoce, vejce a mléko. Kouření a sbírání nedopalků nebylo dovoleno; šňupání tabáku mohl povolit jen lékař. Přísného režimu a disciplinárních trestů za nedodržení domácího řádu se mnozí delikventi, předávaní z věznic do pracovny, obávali více než samotného pobytu ve věznici. Proto se snažili bývalí vězni po odpykání trestu, přidělení poté ještě do donucovacích pracoven, oddálit svůj nástup skutečnou nebo záměrně způsobenou změnou zdravotního stavu. Často si například úmyslně vyvolávali kožní vyrážky nebo oční choroby.

Na přelomu 19. a 20. století se konečně více začaly prosazovat snahy o humánnější způsoby převýchovy káránců, jímž začaly být povolovány různé úlevy a dříve zakazované věci, např. poživatiny, pochutiny, obyčejné věci denní potřeby apod. Zvýšila se finanční částka na jejich stravování, byl zrušen zákaz kouření, zlepšila se lékařská péče, měli vyhrazen čas ke vzdělávání, mohli číst knihy a sportovat. V té době se začal v donucovací pracovně zvyšovat podíl těch, kteří byli odsouzeni za provozování hazardních her a vykrádání trezorů.

Tato donucovací pracovna byla vyhrazena výhradně pro nápravu provinivších se mužů. Jen pro zajímavost dne 30. dubna 1930 dosahoval jejich počet 336. Staralo se o ně pět úředníků a 49 dozorců.

Úspěšně se prosazující výchovný režim byl po násilné okupaci ČSR německými vojsky zcela rozvrácen. Počínaje dnem 23.10.1943 byl v Pardubicích zřízen pracovní výchovný tábor, v němž byli shromažďováni ti, kteří se vyhýbali nasazení nebo uprchli z nuceného pracovního nasazení v Německu. Prostory tábora byly natolik rozsáhlé, že v něm byl dále zřízen i sběrný tábor, kterým jen v době od 1. 1. 1944 do 31. 1. 1945 prošlo 1431 lidí před transportem do koncentračních táborů. Kdo ví, zda dosud žijí přímí pamětníci, kteří prošli úřednou pardubického gestapa, rovněž zřízenou v prostoru bývalé donucovací pracovny.

V květnových dnech roku 1945 se pracovna začala plnit především zrádci našeho národa a Němci. Tak vznikl internační tábor pro odsun Němců a internaci kolaborantů, posléze odsouzených podle retribučního dekretu prezidenta republiky. Mimoto sem byla dočasně přemístěna část nemocných vězňů z valdické trestnice.

Bohužel návrat k slibně započatému vývoji vězeňství během první republiky zcela zneemožnily na čtyřicet let události po roce 1948, od 1. 5. 1949 převzalo prostory pardubické věznice ministerstvo národní bezpečnosti.

Dne 1. 8. 1950 vstoupil v platnost nový trestní zákon. Z donucovací pracovny se tak stal zvláštní útvar nápravných zařízení. Počínaje březnem 1952 podstoupily v pardubické věznici trest odnětí svobody nejen ženy, které se dopustily kriminálních činů, ale i odsouzené Státním soudem za své politické postoje proti totalitnímu komunistickému režimu.

Až do vyhlášení amnestie prezidenta republiky v roce 1990 byly v objektu tehdejšího nápravně výchovného ústavu umístěny odsouzené ženy zařazené převážně do II. nápravně

výchovné skupiny a částečně i odsouzené ženy zařazené do I. nápravně výchovné skupiny. Součástí komplexu byl i ústav pro výkon trestu odnětí svobody mladistvých dívek a po určitou dobu také pobočka pro místní výkon trestu odnětí svobody odsouzených mužů zařazených do I. nápravně výchovné skupiny, kteří zde vykonávali údržbářské a stavební práce.

Od roku 1990 věznice sloužila pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených žen všech tří nápravně výchovných skupin, mladistvých odsouzených žen, odsouzených mužů zařazených pro výkon trestu do I. nápravně výchovné skupiny. Mimo těchto kategorií odsouzených zde bylo zřízeno i oddělení pro výkon vazby žen z východočeského regionu.

Od roku 1994 v souladu s novelizací Zákona o výkonu trestu Věznice Pardubice zabezpečovala výkon trestu odnětí svobody odsouzených žen, mladistvých žen, zařazených do všech 4 typů věznic (A dohled, B dozor, C ostraha, D zvýšená ostraha), odsouzených mužů v typu věznice s dozorem a současně zde byl až do roku 2002 zabezpečován výkon vazby obviněných žen ze spádových okresů. V rámci jednotlivých typů věznic zde byla zřízena i specializovaná oddělení: oddělení s poruchou duševní a poruchou chování a oddělení odsouzených trvale pracovní nezařaditelných.

V roce 1998 došlo k vymístění odsouzených žen v typu věznice s dohledem a v souvislosti se zprovozněním Věznice ve Světlé nad Sázavou došlo postupně k vymístění všech odsouzených žen z Věznice Pardubice k dalšímu výkonu trestu odnětí svobody a to do vedle již zmíněné Věznice Světlá nad Sázavou do Věznice Opava a Vazební věznice Prahy Ruzyně do zvláštního oddělení v Řepích.

Dne 6. 5. 2004 opustila v 10.04 hodin věznicí poslední odsouzená žena a věznice se stala ryze mužskou věznicí, která zabezpečuje standardní výkon trestu odnětí svobody pro odsouzené muže v typu věznice s dozorem a ostrahou a dále výkon trestu odnětí svobody ve specializovaných odděleních pro odsouzené muže trvale pracovní nezařaditelné v typu věznice s dozorem a ostrahou“ (Historie pardubické věznice, Vscr.cz). V posledních letech zde bylo zřízeno i oddělení pro mladistvé odsouzené.

Kontrolní otázky

1. Jmenujte zásadní mezníky ve vývoji ukládání trestů a trestání v Českých zemích a v ČR.
2. Charakterizujte vývoj vězeňství na našem území po roce 1918.
3. Co byl ordál? Kdy se užíval a v jakých formách?
4. Kdo byl F. J. Řezáč, E. Lány a J. Čepelák?
5. Jak probíhala transformace českého vězeňství po roce 1989? (Uveďte na příkladu historie pardubické věznice.)

Souhrn

V této kapitole bylo představeno české vězeňství od svých počátků (datovány do 10. století našeho letopočtu) až do konce 20. století. S vývojem doby se názory na trest a trestání humanizovaly. V průběhu dějin nahlížíme na trest jako na odplatu – izolaci – odstrašení – nápravu.

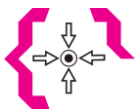
Student se v druhé kapitole seznámil se základními mezníky historie českého vězeňství. V kapitole nebylo představeno kompletní učivo, jehož znalost bude vyžadována u zkoušky. Podrobnější informace vyhledá a nastuduje student z doporučených zdrojů.

Literatura

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- Historie pardubické věznice. In: *Vscr.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-pardubice-89/literatura-745/historie-pardubicke-veznice-5586>.
- KÝR, Aleš. *Památník Pankrác: expozice vězeňské služby České republiky = Gedenkstätte Pankrác: Ausstellung des Justizvollzugsdienstes der Tschechischen Republik = Pankrác memoriál: exhibition of the prison service of the Czech Republic*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 1999. 83 s.
- UHLÍK, Jan. *Historie věznění a vězeňství v Čechách: osudy významných vězňů - osobností, prožité ve významných dobách zemí českých, viděné se zřetelem k vývoji českého vězeňství*. Stráž pod Ralskem: Institut vzdělávání Vězeňské služby v ČR, 2006. 319 s. ISBN 80-239-9417-4.

3 POJETÍ TRESTU A TRESTÁNÍ

Cíle

Přiblížit studentům koncepcí účelu výkonu trestu podle vývoje společnosti a rozličné funkce výkonu trestu odnětí svobody v dnešní době. Cíle kapitoly je orientace v legislativě, vztahující se k výkonu trestu odnětí svobody a osvojení si hlavních principů výkonu trestu odnětí svobody a zásad zacházení s odsouzenými osobami.

Časová náročnost

3 hodiny

Pojmy k zapamatování

- Absolutní, relativní a smíšená (slučovací) teorie
- Funkce trestu
- Zásady výkonu trestu odnětí svobody

Teoretické koncepce účelu trestu

Účelem výkonu trestu odnětí svobody je zacházení s odsouzeným, které směřuje k tomu, aby jedinec po propuštění vedl řádný život v souladu se zákony.

Teorie účelu trestu:

1. Absolutní teorie (taliační teorie, z latinského *ius talionis* = právo msty). Trest je odplatou za trestný čin, trestá se, neboť bylo spácháno zlo. Představitelé: Kant, Hegel.
2. Relativní teorie spatřují účel trestu v ochraně společnosti před pachateli trestných činů a tím pokládají i základ preventivních aktivit. Představitelé: Anselm von Feuerbach, Lombroso a Ferri).
3. Smíšená (slučovací) teorie spojuje myšlenky odplatné a účelové funkce trestu. Vychází z ní současná koncepce výkonu trestu u nás.

Funkce trestu

Vedle účelu trestu rozlišujeme i jeho funkci. Můžeme popsat tyto funkce trestu:

- a) **odplatná (vyrovnávací),**
- b) **regulativní (ochranná),**

- c) **preventivní,**
- d) **restorativní,**
- e) **výchovná,**
- f) **morální,**
- g) **represivní.**

Moderní penologie se zaměřuje zejména na **odplatnou** (vyrovnávací) a **regulativní** funkci trestu.

Zásady výkonu trestu

Zásady výkonu trestu jsou charakterizovány v § 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: „Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti. S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“

U vězňů odsouzených k doživotnímu či dlouhodobému trestu odnětí svobody se uplatňují **všeobecné zásady/principy výkonu trestu** dle doporučení Rady Evropy Rec (2003) 23. Zásady můžeme uplatňovat nejen u dlouhodobě či doživotně odsouzených, ale i u ostatních vězňů:

- princip individualizace,
- princip normalizace,
- princip odpovědnosti,
- princip bezpečí a bezpečnosti,
- princip neoddělování,
- princip postupu.

Kontrolní otázky

1. Definujte účel výkonu trestu.
2. Vysvětlete smíšenou (slučovací) teorii účelu trestu.
3. Objasněte funkce trestu.
4. Jaké jsou hlavní zásady trestu odnětí svobody (dvě pojetí)?
5. V jakých dokumentech (legislativních i dalších) najdeme zásady výkonu trestu?

Souhrn

Účelem výkonu trestu odnětí svobody je zacházení s odsouzeným, které směřuje k tomu, aby se odsouzený po propuštění začlenil zpět do společnosti. Teorie účelu trestu jsou

rozděleny podle podstaty a historie vývoje na absolutní, relativní a smíšenou (slučovací) teorii. Výkon trestu plní také různé funkce (odplatná, regulativní, preventivní, restorativní, výchovná, morální, represivní).

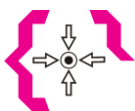
Zásady výkonu trestu jsou charakterizovány v § 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. U vězněných osob odsouzených k doživotnímu či dlouhodobému trestu odnětí svobody se uplatňují všeobecné zásady/principy výkonu trestu dle doporučení Rady Evropy.

Literatura

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně: od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 158 s. Právo pro každého. ISBN 80-7169-555-6.
- Doporučení Rec (2003) 23. *České vězeňství*. 2004, roč. 11, č. 1, 14-17. ISSN 1213-9297.

4 PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTU A VÝCHOZÍ DOKUMENTY

Cíle

Přiblížit studentům legislativu a další dokumenty, které se vztahují k vězeňství, výkonu trestu odnětí svobody (ale i výkonu vazby a výkonu zabezpečovací detence). Seznámit s Evropskými vězeňskými pravidly a Konceptí rozvoje českého vězeňství do roku 2015.

Časová náročnost

3 hodiny

Pojmy k zapamatování

- Jednotlivé legislativní a další dokumenty
- Evropská vězeňská pravidla
- Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015

Poznámka

Studenti si vyhledají a prostudují všechny uvedené legislativní dokumenty v rámci samostudia, ke zkoušce bude vyžadována detailní znalost Evropských vězeňských pravidel a Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015.

Právní úprava trestu

Ukládání a provádění trestů (výkon trestu odnětí svobody, výkon vazby a výkon zabezpečovací detence) je upraveno početnými zákony, resortními prováděcími předpisy, nařízeními vlády, ministra spravedlnosti, generálního ředitele Vězeňské služby a ředitelů organizačních jednotek (v platném znění).

- Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb.,
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník,
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád),

- zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže),
- Evropská vězeňská pravidla, doporučení Rec (2006) 2,
- zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky,
- zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů,
- zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody,
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody,
- zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby,
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby,
- vnitřní řád vazební věznice či věznice,
- organizační řád vazební věznice či věznice.

Poznámka

Každá věznice má vlastní vnitřní řád, se kterým jsou odsouzení detailně seznámeni. Obsah je jednotný pro všechny věznice; obsahuje pravidla výkonu trestu k zabezpečení pořádku, práva a povinnosti odsouzených, denní rozvrh chodu věznice a způsoby zacházení s odsouzenými.

*Ve vnitřním řádu věznice najdeme také popis specializovaných oddělení, která se v konkrétní věznici nachází. Ve **Věznici Pardubice** je mimo jiné i specializované oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné. Časový rozvrh pro odsouzené TPN v typu věznice s ostrahou byl v roce 2009 následující (Vnitřní řád věznice pro odsouzené muže zařazené k výkonu trestu do věznice s dozorem a ostrahou, 2009, s. 24):*

Pondělí – pátek

<i>06.00</i>	<i>budíček</i>
<i>06.00 – 06.30</i>	<i>osobní hygiena, úklid</i>
<i>06.30 – 06.50</i>	<i>snídaně</i>
<i>07.00</i>	<i>prověrka početního stavu</i>
<i>07.30 – 08.15</i>	<i>úklid ubytovny, úklid osobních věcí</i>
<i>08.15 – 10.15</i>	<i>osobní volno</i>
<i>10.30 – 11.00</i>	<i>oběd</i>
<i>11.00 – 13.00</i>	<i>osobní volno, aktivity programů zacházení</i>
<i>13.00 – 15.30</i>	<i>osobní volno</i>
<i>13.00 – 14.00</i>	<i>vycházka (TPN)</i>
<i>15.30 – 16.30</i>	<i>osobní volno, aktivity programů zacházení</i>
<i>16.30 – 17.00</i>	<i>večeře</i>
<i>17.00 – 18.00</i>	<i>koupání odsouzených</i>
<i>17.00 – 19.00</i>	<i>osobní volno, aktivity programů zacházení</i>
<i>19.00</i>	<i>prověrka početního stavu</i>
<i>19.30 – 20.30</i>	<i>úklid ubytovny, osobní volno, osobní hygiena</i>
<i>20.45</i>	<i>večerka (pátek ve 22.45 hod.)</i>

Sobota, neděle, svátky

06.45   *budíček*
06.45 – 07.00   *osobní hygiena, úklid ubytovny*
07.00   *prověrka početního stavu*
07.30 – 08.00   *snídaně*
08.00 – 08.30   *úklid ubytovny (neděle, svátky)*
08.30 – 10.15   *generální úklid (sobota)*
08.30 – 10.15   *osobní volno, aktivity PZ (neděle svátky)*
10.30 – 11.00   *oběd*
11.00 – 14.00   *osobní volno, aktivity programů zacházení*
14.00 – 15.00   *vycházka (TPN)*
16.30 – 16.45   *večeře*
17.00 – 18.00   *koupání odsouzených*
14.00 – 18.00   *osobní volno, aktivity programů zacházení*
18.00 – 18.30   *úklid ubytovny*
19.00   *prověrka početního stavu*
19.15 – 22.30   *osobní volno, osobní hygiena, úklid ubytovny*
22.45   *večerka (neděle 20.45 hod.)*

Evropská vězeňská pravidla

Evropská vězeňská pravidla (EVP) jsou přepracovanou evropskou verzí Standardních pravidel pro zacházení. EVP mají devět částí: základní principy, podmínky pro výkon trestu, zdraví, pořádek, vedení věznic a personál, inspekce a kontroly, neodsouzení vězňi, cíle režimu pro odsouzené vězně, aktualizace pravidel.

Základní principy EVP:

1. „Se všemi osobami zbavenými svobody bude zacházeno tak, aby byla respektována jejich lidská práva.
2. Osobám zbaveným svobody budou ponechána veškerá práva, která jim nebyla zákonně odňata uložením výkonu trestu nebo vazby.
3. Omezení ukládaná osobám zbaveným svobody budou v nezbytně minimálním rozsahu a úměrná legitimnímu účelu, pro který byla uložena.
4. Vězeňské podmínky, které porušují lidská práva vězňů, nelze ospravedlnit nedostatkem prostředků.
5. Život ve vězení se musí co možná nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě.
6. Výkon trestu bude zajišťován tak, aby umožnil osobám zbaveným svobody jejich opětné začlenění do svobodné společnosti.
7. Je nutno podporovat spolupráci s externími sociálními službami a co možná nejvíce i zapojení občanských sdružení do vězeňského života.
8. Vězeňští pracovníci vykonávají důležitou veřejnou službu a jejich přijímání, zaškolení i pracovní podmínky jim musí umožnit udržování vysoké úrovně jejich péče o uvězněné osoby.
9. Ve všech věznicích musí probíhat pravidelné státní inspekce a nezávislé kontroly.“ (Bajcura, 2006, s. 5)

Koncepce vězeňství do roku 2025

Dalším důležitým dokumentem je Koncepce vězeňství do roku 2025. Materiál je velmi obsáhlý a na 162 stranách představuje směr českého vězeňství na příštích 10 let. Je zpracována v duchu multidisciplinárního a meziresortního přístupu k problematice vězeňství.

Poznámka

Koncepce je vyjma úvodu a závěru členěna do 9 kapitol, které jsou rozpracovány do akčních plánů s cíli a nástroji pro jejich dosažení:

- 1. Zaměstnávání.*
- 2. Vzdělávání.*
- 3. Programy zacházení a SARPO.*
- 4. Zdravotnictví.*
- 5. Drogy a jiné závislosti.*
- 6. Bezpečnost.*
- 7. Resocializace propouštěných vězňů, návaznost na prevenci a postpěči.*
- 8. Financování vězeňství.*
- 9. Legislativní změny v oblasti vězeňství.*

V níže uvedeném textu uvádíme seznam strategických cílů Koncepce vězeňství do roku 2025 v České republice:

- 1. „Zvýšení skutečné zaměstnanosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody.*
- 2. Podpora zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.*
- 3. Funkční systém vzdělávání vězňů, který je účelně navázán na zaměstnávání vězňů a má funkční přesah do období po skončení výkonu trestu odnětí svobody, umožňuje vězňům osobám vzdělávat se v praktických oborech, které s vysokou pravděpodobností naleznou své uplatnění za branou věznice a zabezpečí vězně osobě příjem, čímž nemalou měrou přispějí ke snížení recidivy a rizika dluhové pasti.*
- 4. Aktivní personální politika, která umožňuje přilákat do vězeňství kvalitní, motivované zaměstnance, kterým je schopná nabídnout odpovídající karierní růst a finanční ohodnocení, zahrnuje širokou škálu odborného vzdělávání určeného jak pro management, tak pro řadové zaměstnance a specialisty, nabízí příležitosti k dalšímu vzdělávání, sdílení poznatků a profesnímu růstu. V akademické oblasti je cílem rozšíření penologického a penitenciárního výzkumu a statistik.*
- 5. Dosažení stavu, kdy věznice zařazují odsouzené podle stupně deprivace osobnosti možnosti resocializace a mají dostatek odborného personálu, aby mohly být co nejrychleji zpracovány a naplňovány individuální programy zacházení.*
- 6. Posílení samostatnosti odborného personálu a zajištění, aby většinu svého pracovního času mohli zaměstnanci věnovat práci s vězňůmi osobami a nikoli administrativě.*
- 7. Programy zacházení budou v přiměřené míře standardizovány, rozšiřovány do více věznic a jejich efektivita bude ověřována.*
- 8. Udržení dostupnosti zdravotních služeb ve vězeňských zařízeních. Posílení systému poskytování zdravotních služeb reflektujícího jak požadavky vyplývající ze specifik výkonu trestu odnětí svobody, vazby, zabezpečovací detence,*

tak také zvýšené nároky spojené s poskytováním této péče osobám ve vazbě, výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu zabezpečovací detence. Tento systém musí garantovat právo člověka na ochranu zdraví a poskytování rovnocenné péče při současném zajištění náležité bezpečnosti všech osob a spočívat na zásadách účelnosti, efektivity a hospodárnosti.

9. *Fungující a vhodně provázaný standardizovaný systém účinné odborné pomoci uživatelům návykových látek, motivující k abstinenci nejen ve výkonu trestu odnětí svobody, ale i po jeho skončení.*
10. *Účinná ochrana vězeňského prostředí od průniku nelegálních látek, potlačování užívání omamných a psychotropních látek vězněnými osobami a důsledná prevence šíření toxikomanie.*
11. *Zajistit bezpečné prostředí ve věznicích, které vytvoří odpovídající podmínky pro lidské zacházení s vězněnými osobami a pro kvalifikovanou práci s doložitelným příznivým dopadem na úroveň recidivy, a tím i na celkový počet vězněných osob.*
12. *Snížit recidivu trestné činnosti pomocí účinné práce s odsouzenými a propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody a vytváření prostředí k jejich úspěšné reintegraci do společnosti.*
13. *Vytvořit komplexní systém propojení penitenciární péče, postpenitenciární péče a programů prevence kriminality, a to na meziresortní a multidisciplinární bázi.*
14. *Zajistit dostatečné rozpočtové zdroje k financování dalšího rozvoje vězeňství a zajistit jejich efektivní čerpání.*
15. *Efektivní čerpání finančních prostředků z fondů Evropské unie, Norských a dalších fondů.*
16. *Podpora pro rozšiřování provozoven Střediska hospodářské činnosti ve věznicích za účelem využití zisku jako mimorozpočtového příjmu pro rozvoj vězeňství (avšak se zřetelem na to, že tvorba zisku zde není jediným či hlavním přínosem).*
17. *Stabilní právní rámec umožňující bezproblémové fungování vězeňství, reagující na nové výzvy moderního světa a zajišťující prostor pro naplnění smyslu a účelu trestu.“ (Koncepte vězeňství do roku 2025, 2016, s. 6–7).*

Kontrolní otázky

1. Které základní normy souvisí s výkonem trestu odnětí svobody?
2. Charakterizujte dokument Evropská vězeňská pravidla.
3. Jaké jsou základní principy Evropských vězeňských pravidel?
4. Ve kterých zásadách Evropských vězeňských pravidel je zahrnut důraz na dodržování lidských práv?
5. Popište koncepci vězeňství, jaký je účel a cíl koncepce?

Souhrn

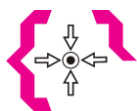
Ukládání a provádění trestů (výkon trestu odnětí svobody, výkon vazby a výkon zabezpečovací detence) je upraveno zákony, resortními prováděcími předpisy, nařízeními vlády, ministra spravedlnosti, generálního ředitele Vězeňské služby a ředitelů organizačních jednotek. Mezi nejdůležitější patří Listina základních práv a svobod, zákon o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, zákon o výkonu trestu odnětí svobody a zákon o výkonu vazby, vyhlášky upravující výkon trestu odnětí svobody a výkon vazby. Mezi další důležité dokumenty patří Evropská vězeňská pravidla, z nichž naše předpisy upravující výkon trestu odnětí svobody vycházejí, a Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015.

Literatura

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- BAJCURA, Lubomír, ed. *Evropská vězeňská pravidla: doporučení REC (2006)2 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2006. 35 s.
- *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2016.
- *Vnitřní řád věznice pro odsouzené muže zařazené k výkonu trestu do věznice s dozorem a ostrahou*. Č. j.: 157/2007-21/Všeob/3. Pardubice: Věznice Pardubice, 2009. 111 s.

5 PENOLOGICKÉ SYSTÉMY

Cíle

Vymežit penologický systém a charakterizovat čtyři základní penologické systémy – pensylvánský systém, auburnský systém, smíšený klasifikační systém a progresivní systémy.

Časová náročnost

3 hodiny

Pojmy k osvojení

- Penologické systémy
- Pensylvánský systém
- Auburnský systém
- Smíšený klasifikační systém
- Progresivní systémy

Penologický systém je souhrn zásad, postupů, podle nichž je vykonáván trest odnětí svobody a zároveň se snaží o co nejlepší nápravu odsouzeného. Penologické systémy vznikaly v 18. a 19. století a rozlišujeme čtyři základní:

- a) pensylvánský systém,
- b) auburnský systém,
- c) smíšený klasifikační systém,
- d) progresivní systémy.

Pensylvánský systém

Pensylvánský systém vznikl v roce 1786 ve Philadelphii (tzv. **seperate system**). Vězni byli odváděni do cel se zavázanýma očima a drženi v naprosté tichosti a izolaci po celou dobu výkonu trestu. Nejslavnější věznice, zbudované v rámci tohoto systému, byly trestnice Eastern State v Cherry Hill ve Philadelphii, postavená roku 1829, a vězení Western Pennsylvania v Pittsburghu, postavené roku 1882.

Vězni byli vyřazeni z veřejného života a zabývali se řemesly, jako třeba opravování bot nebo výroba svíček. Pracovali přímo ve svých celách a panoval názor, že tímto způsobem

se podařilo zcela vyloučit jakékoliv narušení vězeňského řádu ze strany vězněných osob. Dopady pensylvánského systému na osobnost odsouzených byly katastrofální. Docházelo k sebepoškozování, sebevraždám a výchovný efekt byl nulový. Po pár letech proběhla hloubková inspekce a většina vězňů byla omilostněna. Zajímavostí je, že tento systém byl zavrhnut ne z důvodu jeho destruktivních následků na lidskou psychiku, ale spíše z ekonomických důvodů, separace fyzická byla nahrazena separací psychickou (Farrington, 2009, s. 28-29).

Auburnský systém

Auburnský systém (tzv. **silent system**) byl obdobně tichý a vězni byli drženi jednotlivě v celách, ale jedli a pracovali společně. Vládl přísný zákaz mluvení. Auburnská věznice (otevřená v roce 1825) ve státě New York měla pětapadesát jednotlivých cel o rozměrech 2,3 metru x 1,2 metru a byla původně koncipována pro nejtěžší zločince. Odsouzení měli vyholené hlavy a nosili zřetelné černobílé uniformy. Pravidlo nemluvit bylo velice striktně dodržováno. Panoval názor, že odsouzenec by měl tiše uvažovat o svých špatných činech a o možnostech nápravy. Lidé nesměli mluvit, ale byli nuceni chodit. Další věznicí, která uplatňovala silent systém, byla např. věznice SingSing (postavena roku 1825). Následně se tento systém zavedl do dalších 30 států.

Na přelomu 19. století se postupně od obou systémů upouštělo, avšak tzv. samotky se používaly nadále. Za trest byli do nich na omezenou dobu umisťováni odsouzení, kteří se dopustili nějakého přestupku.

Poznámka

„Existuje prohlášení, které v roce 1831 učinil politický myslitel a historik Alexis de Tocqueville (1805 až 1859): V Auburnu se všechno odehrává v nejhlubším tichu, kde v celé věznici není slyšet zhola nic kromě kroků těch, kteří procházejí, nebo zvuků, jež se ozývají z dílen. Když se ale den chýlí ke konci a vězni odpočívají na celách, stává se ticho uprostřed rozlehlých zdí tichem smrti. Často jsme večer procházeli těmi monotónními, němými chodbami, kde neustále hoří lampa, a cítili jsme se jako v katakombách. Byly zde tisíce živých bytostí, a přece to byla pustá samota“ (Farrington, 2009, s. 29).

Smíšený klasifikační systém

Smíšený klasifikační systém (např. ženevský, obermayerovský) vznikl kombinací režimu uzavření o samotě a mlčení a byly připojeny nové prvky – odsouzení byli ve věznicích rozdělováni podle určitých vnějších znaků. Základními hledisky pro klasifikaci byly věk, pohlaví, délka trestu, charakter trestného činu (podle něhož se rozlišovali zejména příležitostní a afektivní delikventi, prvotrestaní, recidivisté a habituální zločinci), počet minulých trestů, úroveň vzdělání, pracovní schopnost, morální stav, zejména stav možnosti nápravy (či polepšitelnosti) a zdravotní stav. Vzorem klasifikačního systému byla po určité době praxe fungující v trestnici v Ženevě (Ženevský režim), zavedená roku 1833 (Černíková, 2008, s. 37-38). Zajímavé je, že se objevuje možnost část trestu nevykonat za vzorné chování a dobře odvedenou práci.

Dalším systémem byl Obermayerovský režim založený na hlavní zásadě: přísný dozor, nepřetržité zaměstnávání, zabezpečování volného času a pozitivní působení personálu.

Progresivní systémy

Progresivní systémy vznikají v polovině 19. století v Evropě a zaměřují se na snahu o znovuzačlenění odsouzeného do společnosti na základě plánovité výchovné práce (vzdělání, výchova k práci, systém odměn). Vycházelo se ze zásady, že by vězni měli ve výkonu trestu procházet různými **stupni režimu** (od nejpřísnějšího až po lehké). Při nástupu trestu byl odsouzený umístěn do přísnějšího režimu a postupně byl přerazován do mírnějších, na základě zlepšení (progresu) svého chování.

Vznikla řada druhů progresivních systémů, nejznámější je však anglický a irský progresivní systém. Obdobou progresivního systému je bodovací (známkovací) systém. Vycházel z předpokladu, že prostřednictvím dobře vykonané práce se odsouzený může napravit a lze mu trest zkrátit. Zločinec nemá být odsouzen na délku trvání trestu, ale na množství práce, kterou lze určit číselnou hodnotou. Ideou tohoto systému byla postupná příprava odsouzeného na život ve společnosti. V posledním stupni měl také příležitost ke spáchání trestného činu, byl tak vystaven zkoušce (Černíková, 2008, s. 38-41).

Kontrolní otázky

1. Vysvětlete pojem „penologický systém“.
2. Kdy vznikaly penologické systémy?
3. Popište jednotlivé systémy.
4. Využívají se prvky silent či separate systému i v současné době (v zahraničí i v České republice)?
5. Který z uvedených systémů připravoval odsouzeného na život po propuštění? A jakým způsobem?

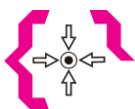
Souhrn

Penologický systém je souhrn zásad, postupů, podle nichž je vykonáván trest odnětí svobody a zároveň se snaží o co nejlepší nápravu odsouzeného. Penologické systémy vznikaly v 18. a 19. století a rozlišujeme čtyři základní: v USA vznikly pensylvánský systém a auburnský systém, v Evropě pak smíšený klasifikační systém a progresivní systémy. Studenti si vyhledají podrobnější informace v doporučené literatuře a detailněji nastudují jednotlivé penologické systémy včetně jejich variací v současných systémech vězeňství u nás i v zahraničí (např. supermaxy).

Literatura

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- JŮZL, Miloslav. *Penitenciariá jako věda žalární*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. 384 stran. ISBN 978-80-7452-131-7.
- FARRINGTON, Karen. *Svět za mřížemi: šokující pohled do skrytého světa zločinu a trestu, plného korupce, sadistických trestů, obchodů s drogami a vražd vězňů*. [Líbeznice]: Víkend, 2009. 208 s. ISBN 978-80-7433-009-4.

Cíle

Cílem bloku je představit Vězeňskou službu České republiky, legislativu, která upravuje její činnost, a vymezit její úkoly. Studenti se seznámí s organizačními složkami Vězeňské služby.

Časová náročnost

3 hodiny

Pojmy k osvojení

- Vězeňská služba České republiky
- Vězeňská stráž
- Justiční stráž
- Správní služba
- Akademie Vězeňské služby
- Střední odborné učiliště
- Pověřené orgány Vězeňské služby a Generální inspekce bezpečnostních sborů
- Generální ředitelství
- Vazební věznice
- Věznice
- Ústavy pro výkon zabezpečovací detence

Vězeňská služba České republiky a její úkoly

Vězeňská služba České republiky (VS ČR) je ozbrojeným bezpečnostním sborem, který zajišťuje v rozsahu zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, výkon zabezpečovací detence, výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody, ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.

Vězeňská služba je organizační složkou státu (správním úřadem). Vězeňskou službu řídí generální ředitel, kterého do funkce jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti.

Vězeňská služba ČR plní např. tyto úkoly:

- spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody,
- spravuje a střeží ústavy pro výkon zabezpečovací detence,
- střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody,
- prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění,
- zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství,
- vede evidenci osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky,
- zabezpečuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Akademie Vězeňské služby, a vzdělávání osob ve výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště.

Úkoly Vězeňské služby zajišťuje:

- a) vězeňská stráž,
- b) justiční stráž,
- c) správní služba.
- d) Akademie Vězeňské služby,
- e) pověřené orgány Vězeňské služby.

Organizace Vězeňské služby a zaměstnanci

- a) generální ředitelství,
- b) vazební věznice,
- c) věznice,
- d) ústavy pro výkon zabezpečovací detence,
- e) Střední odborné učiliště a
- f) Akademie Vězeňské služby.

Generální ředitelství Vězeňské služby (dále jen generální ředitelství) zabezpečuje plnění společných úkolů, řídí, organizuje a kontroluje činnost ostatních článků Vězeňské služby. V čele generálního ředitelství stojí generální ředitel Vězeňské služby.

Vazební věznice, věznice a ústavy pro výkon zabezpečovací detence zřizuje a zrušuje ministr spravedlnosti. V čele uvedených zařízení stojí ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel.

Akademie Vězeňské služby je resortním vzdělávacím zařízením s celorepublikovou působností. Hlavním cílem je vytvořit systematickou, vnitřně diferenciovanou, všestrannou

a permanentní profesní přípravu všech zaměstnanců Vězeňské služby, kteří by se trvale a cyklicky vzdělávali v systému Programu celoživotního vzdělávání Vězeňské služby.

Střední odborné učiliště je výchovně vzdělávací zařízení poskytující vězněným osobám přípravu pro výkon povolání a odborných činností v učebních a studijních oborech, doplnění základního vzdělání v kurzech pro získání základního vzdělání, doplnění nebo rozšíření kvalifikace ve vzdělávacích kurzech.

Zaměstnanci Vězeňské služby

Všichni zaměstnanci jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, které se dozvěděli při výkonu svého zaměstnání. Příslušníci Vězeňské služby mají **povinnosti a oprávnění** dle zákona o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky. Příslušník plní úkoly, které jsou mu dány zákonem či příkazem nadřízeného. Musí jednat s obviněnými a odsouzenými vážně a rozhodně, musí respektovat jejich práva, nesmí připustit kruté či ponižující zacházení s těmito osobami a musí dbát jejich cti a důstojnosti. Příslušník ve služebním poměru vykonává službu ve služebním stejnokroji s identifikačním číslem.

Poznámka

Pro služební poměr příslušníka VS ČR musí uchazeč splňovat určité podmínky (Služební poměr příslušníka VS ČR, Vscr.cz):

- občanství České republiky;
- věk nad 18 let;
- trestní bezúhonnost;
- střední vzdělání s maturitní zkouškou, střední s výučním listem;
- zdravotní, osobnostní a fyzickou způsobilost k výkonu služby;
- není členem politické strany nebo politického hnutí;
- nevykonává živnostenskou nebo jinou výdělečnou činnost a není členem řídicích nebo kontrolních orgánů právnických osob, které vykonávají podnikatelskou činnost.

Podmínky pro přijímací řízení

Fyzická, zdravotní a osobnostní způsobilost se prokazuje v průběhu přijímacího řízení, jehož součástí je i vyšetření zaměřené na zjištění přítomnosti omamných a psychotropních látek. Fyzická způsobilost se prokazuje testy tělesné zdatnosti, zdravotní způsobilost je posouzena posudkovým lékařem VS ČR a osobnostní způsobilost se proěřuje psychologickým vyšetřením.

Prověřka fyzické zdatnosti se skládá z testů: člunkový běh 4 x 10 m, celomotorický test (po dobu 2 minut opakovaně stoj spatný - dřep - leh na břicho - dřep - stoj spatný), klik - vzpor ležmo (opakovaně) - hodnotí se počet správně provedených cviků bez přerušování, běh na 1000 m na čas.

Komplexní zdravotní prohlídka posoudí zdravotní způsobilosti k výkonu služby. Přísná zdravotní kritéria jsou prevencí před případným poškozením zdraví v důsledku náročných podmínek služby.

Osobnostní způsobilost se prokazuje psychologickým vyšetřením, které je zaměřeno na zjišťování osobnostních předpokladů potřebných pro výkon služby na služebním místě strážný nebo dozorce. Uchazeči absolvují přibližně 4hodinové vyšetření, v jehož průběhu vyplňují osobnostní dotazníky, podrobují se testům a účastní se řízeného rozhovoru s psychologem. Výsledkem vyšetření je komplexní posouzení vhodnosti uchazeče pro výkon služby. Psychologické vyšetření provádějí výlučně akreditovaní psychologové. Pokud uchazeč nesplní kritéria nutná pro přijetí, může další psychologické vyšetření podstoupit nejdříve za 2 roky.

Vznik služebního poměru

Základní odborná příprava - nově přijatí příslušníci po přijetí do služebního poměru musí absolvovat základní odbornou přípravu.

Kontrolní otázky

1. Z čeho a kdy vznikla Vězeňská služba ČR? Jaký legislativní dokument upravuje její činnost?
2. Charakterizujte Vězeňskou službu ČR, uveďte její úkoly.
3. Popište organizační strukturu Vězeňské služby ČR.
4. Kdo je současný generální ředitel Vězeňské služby České republiky?
5. Může občanský zaměstnanec provádět osobní prohlídku vězněné osoby?
6. Jak se liší podmínky pro přijetí u občanských zaměstnanců a příslušníků? Jsou zde nějaké odlišnosti u nástupních kurzů v Akademii Vězeňské služby)?

Souhrn

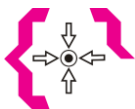
Vězeňská služba České republiky je ozbrojeným bezpečnostním sborem, který je upraven zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky. Úkoly zajišťuje zejména vězeňská stráž, justiční stráž a správní služba. Organizačně se člení na generální ředitelství, věznice, vazební věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence, Střední odborné učiliště a Akademii Vězeňské služby. Příslušníci Vězeňské služby mají povinnosti a oprávnění dle zákona o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky.

Literatura

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.

- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- Služební poměr příslušníka VS ČR. In: *Vscr.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/personalistika-1103/sluzebniho-pomer-prislusnika-vs-cr-6102>.
- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Cíle

Seznámit studenty s výkonem vazby v České republice – s příslušnou legislativou a s funkcemi vazby. Součástí je také stručné představení kázeňských trestů ukládaných obviněným a práva a povinnosti osob ve výkonu vazby.

Časová náročnost

3 hodiny

Pojmy k osvojení

- Vazba
- Obviněný
- Presumpce neviny
- Pevná vazba
- Vazba na odděleních se zmírněným režimem
- Vazba útěková
- Vazba předstižná
- Vazba koluzní
- Kázeňský trest
- Práva a povinnosti osob ve výkonu vazby

Poznámka

Studenti si v rámci této kapitoly ujasní pojmy: podezřelý, obviněný, obžalovaný a odsouzený.

Výkon vazby

Výkon vazby má s výkonem trestu odnětí svobody společný úkol – zadržení/izolaci osoby v uzavřeném prostoru věznice. Vazba je procesním úkonem zajišťujícím osobu obviněného (obviněný je trestně odpovědný člověk, důvodně podezřelý ze spáchání trestného

činu, kterému bylo v souladu s platným trestním řádem sděleno obvinění) pro účely trestního řízení a výkonu trestu.

V České republice je institut vazby zapracován do legislativy teprve od roku 1994, kdy došlo i k začlenění **principu presumpce nevinny**. Tento princip říká, že na osobu, která se nachází ve výkonu vazby, nahlížíme jako na nevinnou, dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem vyslovena vina.

Vazba trvá jen po nezbytně nutnou dobu a v jejím průběhu jsou orgány činné v trestním řízení (OČTŘ) povinny průběžně zkoumat, jestli důvody vazby stále trvají či nikoliv. Pokud důvody vazby pominou, musí být obviněný okamžitě propuštěn na svobodu.

Výkon vazby upravuje zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby a vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby. Vazba se vykonává ve vazebních věznicích či ve zvláštním oddělení věznic. Obviněný se přijímá do výkonu vazby na základě písemného **příkazu soudu** vydaného na základě **rozhodnutí o vzetí do vazby**.

V podmínkách českých věznic se vykonává tzv. **pevná vazba** – obviněný je uzavřen po většinu dne na cele a **vazba na odděleních se zmírněným režimem** (ubytovací prostor se společným sociálním a kulturním zařízením, kde se obvinění v určeném čase mohou setkávat).

Poznámka

*V současné době se v ČR nachází celkem 10 vazebních věznic. Jednou z věznic je i **Vazební věznice Hradec Králové** (Základní informace o Vazební věznici Hradec Králové, Vscr.cz):*

"Objekt věznice a krajského soudu byl vystavěn v roce 1933 a do dnešní doby slouží ke stejnému účelu. Od roku 1933 do roku 1953 objekt spravoval ČS stát – správa justiční. V roce 1953 byl objekt převeden na ministerstvo vnitra a v roce 1969 zpět pod bývalý SNV ČR nyní Vězeňská služba ČR.

V hradecké vazební věznici je část výkonu vazby realizována tzv. pevnou vazbou klasického typu s uzavřenými celami. V roce 2010 bylo rozšířeno oddělení se zmírněným režimem (dále jen „OZR“) pro obviněné. OZR je vybaveno kulturní místností s televizorem (tato je zapojena na videookruh), posilovnou, stolem pro stolní tenis, rotopedem a dalšími drobnostmi, které zvyšují standard výkonu vazby. Nechybí ani zookoutek, kde chováme exotické plazy. Podstatné je to, že obvinění zde umístění mají volný pohyb ve vymezeném prostoru v čase určeném časovým rozvrhem dne. Zkušenosti s tímto typem výkonu vazby máme dobré. Obvinění zde umístění snáze překonávají negativní dopady sociální izolace a pocity frustrace.

Součástí Vazební věznice Hradec Králové je areál Samostatného oddělení výkonu trestu odnětí svobody s dohledem na Pouchově. Areál se nachází v průmyslové zóně města Hradce Králové – katastru Pouchov a byl dostavěn v roce 1976 se záměrem zaměstnávat odsouzené z nižších nápravných skupin (v dnešní době se jedná o odsouzené s dohledem) v přílehlých podnicích a firmách. Tento trend zaměstnávání odsouzených v blízkém okolí areálu vězeňské služby u firem se sídlem v průmyslové zóně pokračuje i v dnešní době...

Po rozsáhlé amnestii v roce 1990, nezůstal v objektu Pouchova žádný odsouzený. Postupně však přicházeli do výkonu trestu odsouzení, kteří byli zařazeni do tehdejší I. nápravně výchovné skupiny, aby zde vykonávali trest. Při změně trestního zákona v roce 1992 zde byli umísťováni odsouzení zařazení do věznice s dohledem a dozorem. V prosinci roku 2000 zde byl zrušen výkon trestu pro odsouzené zařazené do věznice s dozorem a v současné době je věznice určena pro odsouzené zařazené do věznice s dohledem...

V rámci vazební věznice je zřízena protidrogová poradna, která pracuje ve složení: psycholog, speciální pedagog, lékař a sociální pracovník. Činnost poradny se věnuje problematice drogové závislosti. Odsouzení se zúčastňují besed se sociálním pracovníkem, popřípadě dalšími pracovníky, buď z vězeňské služby, nebo občanského života, např. besedy s pracovníky Probační a mediační služby Hradec Králové...

Oblast duchovenské péče o odsouzené je zajišťována místním kaplanem a povolenými dobrovolnými pracovníky jednotlivých církví. Odsouzení velmi zřídka a ojediněle využívají duchovenskou péči, která je jim nabízena.“

Funkce vazby

Hlavní funkcí vazby je zabezpečit, aby byl obviněný k dispozici organům činným v trestním řízení (OČTŘ = policejní orgán, státní zástupce, soudce). Z pohledu českého trestního řádu rozlišujeme tři typy vazby: **vazbu útěkovou, předstížnou a koluzní.**

Kázeňské tresty

Pokud obviněný spáchá kázeňský přestupek (může se jednat například o porušení norem výkonu vazby, vnitřního řádu věznice apod.), je mu buď uděleno napomenutí, je převeden z oddělení se zmírněným režimem na běžné oddělení nebo je mu uložen kázeňský trest.

Práva a povinnosti osob ve výkonu vazby

Mezi některá základní práva osob ve výkonu vazby patří:

- právo na pravidelnou stravu (přihlíží se k věku, zdravotnímu stavu, náboženským a kulturním zvyklostem),
- právo používat vlastní oděv, prádlo a obuv (musí však splňovat hygienické a estetické podmínky nezávadnosti a na vlastní náklady obviněného musí být realizována pravidelná výměna 1x týdně),
- právo 2x týdně se koupat v teplé vodě,
- právo přijímat a na své náklady odesílat korespondenci,
- právo přijímat návštěvu (4 osoby) jednou za 2 týdny v délce trvání 90 minut (ředitel věznice může povolit i větší počet osob),
- právo na poskytování duchovních a sociálních služeb,
- právo na nákup potravin a věcí osobní potřeby minimálně 1x týdně,
- právo na balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do 5 kg 1x za 3 měsíce,
- právo objednat si na svůj náklad knihy, denní tisk a časopisy,
- právo na nepřetržitý osmihodinový spánek,
- právo na vycházku v délce 1 hodiny každý den pod přímým dohledem zaměstnance Vězeňské služby (ve vymezeném prostoru věznice),

- právo na zdravotní péči,
- právo na ochranu své osobnosti před neoprávněným násilím, jakýmikoliv projevy ponižování lidské důstojnosti, urážkami nebo výhrůzkami, a další.

Obviněný je zároveň povinen plnit i své povinnosti, mezi které dle zákona o výkonu vazby patří například:

- povinnost podrobit se preventivní vstupní, periodické a výstupní lékařské prohlídce,
- povinnost dodržovat právní předpisy upravující výkon vazby,
- musí plnit příkazy a pokyny Vězeňské služby,
- šetřit majetek věznice a ostatních obviněných,
- chovat se slušně ke všem osobám, se kterými přijde do styku,
- nesmí navazovat nedovolené styky s jinými obviněnými nebo s osobami na svobodě,
- nesmí vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky,
- nesmí tetovat sebe nebo jinou osobu, anebo nechat se tetovat,
- musí se podrobit osobní prohlídce při přijetí do vazby, při přemístění mimo věznici nebo při podezření, že má u sebe věc, jejíž držení je ve vazbě zakázáno,
- je povinen umožnit zaměstnancům Vězeňské služby kontrolu svých osobních věcí, strpět úkony, které souvisejí s jeho identifikací,
- je povinen dodržovat zásady hygieny, a další.

Kontrolní otázky

1. Uveďte základní legislativu upravující vazbu.
2. Definujte obviněného.
3. Jaká je diferenciací osob ve výkonu vazby? (studenti naleznou v příslušné legislativě)
4. Jaké jsou důvody vazby?
5. Jaké jsou kázeňské tresty ve vazbě?
6. Shrňte nejdůležitější práva a povinnosti osob ve výkonu vazby.

Souhrn

Výkon vazby má s výkonem trestu odnětí svobody společný úkol – zadržení/izolaci osoby v uzavřeném prostoru věznice. Rozlišujeme tři typy vazby: vazbu útěkovou, předstížnou a koluzní. Práva a povinnosti osob ve výkonu vazby jsou dána především jednotlivými ustanoveními zákona o výkonu vazby, řádem výkonu vazby a vnitřním řádem konkrétní věznice. Obviněný je zároveň povinen plnit povinnosti, které upravuje příslušná legislativa.

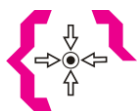

Literatura

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.
- Základní informace o Vazební věznici Hradec Králové. In: *Vscr.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/vazebni-veznice-hradec-kralove-75/o-nas-1581/zakladni-informace-170/zakladni-informace-o-vazebni-veznici-hradec-kralove>
- Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.

8 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Cíle

Navázat na předchozí blok a seznámit studenty s výkonem trestu odnětí svobody v České republice – s příslušnou legislativou, diferenciací, nástupním a výstupním oddělením. Součástí bloku je představit práva a povinnosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody, kázeňské odměny a tresty.

Časová náročnost

3 hodiny

Pojmy k osvojení

- Výkon trestu odnětí svobody
- Diferenciace
- Nástupní a výstupní oddíl
- Komplexní zpráva o odsouzeném
- Kázeňské odměny a tresty
- Práva a povinnosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody

Do výkonu trestu odnětí svobody se přijímá odsouzený na základě **písemného nařízení výkonu trestu vyhotoveného soudem**.

V rámci novelizace trestního zákoníku i zákona o výkonu trestu odnětí svobody soud zařazuje pachatele do **dvou typů a to do věznice s ostrahou nebo do věznice se zvýšenou ostrahou**. Od 1. 10. 2017 se zařazení odsouzený k výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem a do věznice s dozorem mění na zařazení do věznice s ostrahou, a to v případě dohledu do **oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, v případě dozoru do oddělení se středním stupněm zabezpečení. Ostraha se mění na oddělení s vysokým stupněm zabezpečení**. U mladistvých odsouzených nedochází k žádným změnám.

Odsouzení se umísťují ve věznici odděleně podle následujících pravidel:

- a) muži od žen,
- b) mladiství od dospělých,
- c) prvověznění od recidivistů,

- d) odsouzení za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy spáchané z nedbalosti,
- e) zvláště odsouzení, kteří mají duševní poruchu, poruchu chování, uložené ochranné léčení a zabezpečovací detenci,
- f) odsouzení trvale pracovně nezařaditelní od ostatních.

Nástupní a výstupní oddíl

Odsouzený je ubytován na přijímacím oddílu (dříve oddělení), kde pobývá přibližně **dva týdny**. Přijímací oddíl je zpravidla zřízen v „nástupních věznicích“, tedy většinou ve věznicích určených pro výkon vazby. Na tomto přijímacím oddíle je odsouzený podroben vstupní lékařské prohlídce a dojde k vyhodnocení vnějších i vnitřních rizik. Je seznámen se svými povinnostmi a právy podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody, řádem výkonu trestu odnětí svobody a s vnitřním řádem věznice. V době umístění v nástupním oddílu je odsouzený podroben diagnostice a je sestavena jeho **penitenciární diagnóza**, která vyústí ve vypracování **komplexní zprávy o odsouzeném** a stanovení vhodného **programu zacházení**.

Odsouzení, kteří mají být propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody, a to zpravidla ti, kterým byl uložen trest na dobu delší než tři roky, se umísťují šest měsíců před propuštěním na **výstupní oddíl** (dříve oddělení). Účelem výstupního oddílu je zejména zmírňovat negativní důsledky způsobené dlouhodobým pobytem ve výkonu trestu a kvalitně teoreticky i prakticky připravovat odsouzené ke zvládnutí základních sebeobslužných a praktických činností pro samostatný způsob života.

Poznámka

Vězeňská služba ČR vydává časopis *České vězeňství*, který je k dispozici na webových stránkách VS ČR. V prvním čísle roku 2013 byl v časopisu uveřejněn článek Bělikové (2013, s. 16) „Jak funguje výstupní oddělení“.

„Výstupní oddělení bylo ve Věznicí Kynšperk nad Ohří zřízeno v roce 2002. Tehdy mělo kapacitu šest míst. O osm let později kapacita vzrostla na současných jedenáct. Oddělení bylo zřízeno pro vězněné osoby, které se v rámci důležité fáze před očekávaným skončením výkonu trestu potřebují intenzivněji připravovat pro život na svobodě.

Do výstupního oddělení jsou zařazováni zpravidla odsouzení s trestem delším než tři roky, a to šest měsíců před plánovaným výstupem z výkonu trestu, případně pokud je u nich předpoklad podmíněného propuštění. Výběr odsouzených je také podmíněn jejich motivací a snahou na sobě před výstupem z výkonu trestu pracovat. Oddělení je proto vybaveno jinak než na běžném oddílu a specifická je i jeho činnost.

„Přestože je finanční situace současného vězeňství kritická, snažíme se pro naše svěřence dělat maximum, abychom zvýšili šance na jejich úspěšnou resocializaci,“ říká vychovatel Jindřich Kováč. „Naším zájmem je eliminovat nejruznější bariéry a přispět k navázání prvního kontaktu čerstvě propuštěného vězně s úřady, které by mu vstup do civilního života usnadnily,“ vysvětluje vychovatel Kováč. „Pochopitelně si neděláme iluze, že zařazení odsouzeného na výstupní oddělení automaticky zaručuje jeho nekriminální budoucnost. Ovšem i kdyby se náš upřímný zájem proměnil ve skutečnost u jediného propuštěného vězně, stálo by to za to,“ dodává.

Příprava na život.

Snahou týmu je připravit odsouzené na plynulý přechod do civilního života. Prioritou zůstává, stejně jako u ostatních odsouzených, pracovní zařazení. Práce má nejen ekonomické aspekty, ale i psychologické a sociální. Je důležitá pro uchování, případně získání a prohlubování pracovních návyků. Odsouzení, kteří nejsou z nějakého důvodu pracovní zařazení, se podílejí na činnostech zabezpečujících chod věznice, vykonávají úklidové práce v areálu věznice, věnují se zahradnickým pracím nebo úklidu a zvelebování oddílu. Jedním ze specifík oddělení je větší rozsah akcí pořádaných mimo věznici. V rámci přípravy na bezproblémový přechod do civilního života navštěvují odsouzení nejrůznější instituce, na něž se po výstupu můžou obrátit o pomoc při zajištění ubytování nebo s nimiž se setkají při získávání zaměstnání. Standardní jsou již návštěvy úřadů práce, PMS, K-Centra nebo Armády spásy v Karlových Varech. Pro mnohé z nich je taková návštěva prvním opuštěním věznice po dlouhých letech.

Cílem těchto aktivit je seznámit budoucí svobodné občany s různými formami možné pomoci ze strany institucí k tomu určených. Odsouzení mohli navštívit například sociální odbor úřadu práce v Sokolově, kde hovořili se sociálním kurátorem. Dozvěděli se, jaké podmínky a kroky jsou třeba k tomu, aby získali jednorázový finanční příspěvek po propuštění. Byly jim podrobně objasněny možnosti rekvalifikačních kurzů, které by pro mnohé z nich mohly představovat možnost uplatnění na trhu práce. Být zaměstnan je bezesporu jedním z nejdůležitějších předpokladů pro co nejsnazší začlenění do společnosti. Mnoho odsouzených dostaly do výkonu trestu problémy s drogovou nebo alkoholovou závislostí, ať již přímo (výroba nebo distribuce drog), nebo nepřímo (např. krádeže za účelem obstarání si prostředků na nákup drog, jízda pod vlivem alkoholu apod.).

...

Rodina pomůže

U odsouzených z výstupního oddělení je ve větší míře navrhován institut přerušení výkonu trestu ke zmírnění neblahých důsledků věznění s cílem udržet a rozvíjet pozitivní sociální vazby se svými blízkými. Soudržnost rodiny a její podpora v náročné životní situaci je významná nejen v průběhu výkonu trestu, ale i v období, kdy se jedinec začleňuje zpět do občanské společnosti.

Odsouzení jsou v průběhu pobytu na výstupním oddělení motivováni k co nejsamostatnějšímu zabezpečení svých základních potřeb prostřednictvím rozvoje sebeobslužných aktivit. Jedná se o činnosti, které připomínají život mimo věznici. Při těchto aktivitách se odsouzení učí připravovat jednoduchá jídla, využívají možnost praní, žehlení, opravy oděvů apod. K těmto účelům mají vězni k dispozici vybavenou kuchyňku, prádelnu se sušárnou, žehličku a šicí potřeby.

Za zmínku stojí i další speciálně výchovné aktivity, které jsou na výstupním oddělení realizovány. Patří mezi ně výcvikový program pod vedením sociální pracovníce, jejímž cílem je nejen teoreticky, ale i prakticky připravit odsouzené na přechod do civilního života. Součástí tohoto programu je nácvik vyplňování nejrůznějších tiskopisů a žádostí.

Neméně důležitou součástí programu zacházení jsou i zájmové aktivity, které mají za cíl rozvíjet schopnosti a dovednosti v oblasti trávení volného času tak, aby je tito jedinci byli schopni realizovat i po výkonu trestu v civilním životě a přinášeli jim pozitivní užitek a přínos v jejich rozvoji. Patří mezi ně především nejrůznější sportovní aktivity jak individuální, tak skupinové, které rozvíjí duševní a fyzické zdraví, snižují napětí a agresivitu a jedince učí dodržovat určitá pravidla, které jsou ve sportu jasně daná. Rozšířenou aktivitou je také Kroužek vaření a stolování, Klub náročného diváka a nejrůznější společenské hry. Pokud to roční období umožňuje, je zájem také o tzv. táborová odpoledne, kam patří opékání vuřtů a hra na kytaru, které u nich navozují pocit svobody a relaxace.“

Kázeňské odměny a tresty

Odměnami mohou být např.:

- pochvala (vyslovena ústně – individuálně nebo před ostatními odsouzenými),
- mimořádné zvýšení doby trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na pět hodin (odsouzený má za normálních podmínek právo na 3 hodiny v měsíci),
- povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který tyto nákupy jinak nemůže provádět,
- věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1 000 Kč,
- povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení,
- přerušování výkonu trestu.

Kázeňskými tresty jsou např.:

- důtka (ústně vyslovena - individuálně nebo před kolektivem odsouzených),
- snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců,
- zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce,
- pokuta až do výše 5 000 Kč (tento kázeňský trest se ukládá odsouzenému za závažné nebo opakované přestupky),
- propadnutí věci,
- celodenní umístění do uzavřeného oddílu až na 20 dnů,
- umístění do samovazby až na 20 dnů.

Práva a povinnosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Práva a povinnosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody jsou dána především jednotlivými ustanoveními zákona o výkonu trestu odnětí svobody (ZVTOS) a řádem výkonu trestu odnětí svobody (ŘVTOS). Podrobněji je pak daná problematika rozpracována ve vnitřním řádu věznic.

Základními právy jsou např.:

- právo na osmihodinovou dobu ke spánku,
- právo na nejméně jednogodinovou vycházku denně,
- právo na lůžko a prostor pro uložení osobních věcí,
- právo na zdravotní péči,
- právo na tři hodiny během jednoho kalendářního měsíce na návštěvy (maximálně čtyř osob včetně nezletilých dětí),
- právo korespondence – přijímat a na svůj náklad odesílat písemná sdělení,
- právo jedenkrát za šest měsíců přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby (nárokový balíček do hmotnosti 5 kilogramů) a přijmout balíčky obsahující prádlo (oděv),
- právo na oděv a potřeby k realizaci programů zacházení,
- právo na duchovní a sociální služby, uspokojování kulturních potřeb,
- právo použít telefon ke kontaktu s osobou blízkou v době vymezené vnitřním řádem věznice (odsouzený má též právo na použití telefonu ke kontaktu se svým obhájcem nebo advokátem, který odsouzeného zastupuje v jiné věci či v zájmu

- jeho nápravy nebo z jiného závažného důvodu lze povolit použití telefonu ke kontaktu s jinou osobou – např. sociální pracovník, duchovní),
- právo objednat si na svůj náklad denní tisk, časopisy a knihy,
  - právo nákupu potravin a osobních potřeb v prodejně věznice.

Mezi povinnosti odsouzeného dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody náleží povinnost:

- dodržovat stanovený pořádek a kázeň,
- plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby,
- pracovat, pokud je mu přidělena práce,
- plnit program zacházení,
- nepoškozovat cizí majetek,
- dodržovat zásady slušného chování,
- podrobovat se osobní a lékařské prohlídce, prohlídce svých věcí,
- dodržovat zásady hygieny
- dodržovat předpisy související s bezpečností a ochranou zdraví při práci.

Odsouzený má zakázáno navazovat nedovolené styky, vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, dále pak předměty, které by mu mohly sloužit k útěku či poškodit zdraví, v jakékoliv formě podporovat národnostní, etnickou, sociální, náboženskou a rasovou nesnášenlivost, fašismus a podobná hnutí, hrát hry za účelem zisku, předstírat poruchu zdraví a tetovat sebe či jinou osobu.

Dozor nad dodržováním právních předpisů ve výkonu vazby i výkonu trestu odnětí svobody provádí státní zástupce krajského státního zastupitelství, vlastní kontrolu provádí i Vězeňská služba a osoby pověřené ministrem spravedlnosti.

Kontrolní otázky

1. Uveďte základní legislativu upravující výkon trestu odnětí svobody.
2. K čemu slouží nástupní a výstupní oddělení?
3. Co je komplexní zpráva o odsouzeném?
4. Jaké jsou základní práva a povinnosti osob ve výkonu trestu, v jakých dokumentech jsou uvedena?
5. Jaký kázeňský trest či odměnu lze uložit odsouzenému?

Souhrn

Odsouzený může být umístěn do jedné ze dvou typů věznic: s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Odsouzení se umísťují ve věznicích odděleně podle určitých pravidel (diferenciace). Odsouzený je nejprve ubytován na nástupním oddíle, kde je vypracována komplexní zpráva o odsouzeném a stanoven program zacházení, při výstupu za určitých pravidel prochází výstupním oddílem.

Odsouzenému lze uložit odměnu či trest podle příslušné legislativy. Práva a povinnosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody jsou dána především jednotlivými ustanoveními

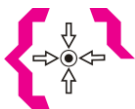
zákona o výkonu trestu odnětí svobody a řádem výkonu trestu odnětí svobody. Dozor nad dodržováním právních předpisů ve výkonu vazby i výkonu trestu odnětí svobody provádí státní zástupce, vlastní kontrolu provádí i Vězeňská služba a osoby pověřené ministrem spravedlnosti či další (mezinárodní) organizace.

Literatura

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalární*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. 384 stran. ISBN 978-80-7452-131-7.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- BĚLÍKOVÁ, Petra. Jak funguje výstupní oddělení. *České vězeňství*, 1, 2013, s. 16. ISSN 1213-9297. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2013/CV_1_2013.pdf.
- Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

9 VÝKON ZABEZPEČOVACÍ DETENCE

Cíle

Cílem kapitoly je seznámit studenty s výkonem zabezpečovací detence a příslušnou legislativou.

Časová náročnost

3 hodiny

Pojmy k osvojení

- Výkon zabezpečovací detence
- Detenční ústavy
- Chovanec

Zabezpečovací detence

Zabezpečovací detence je novým typem ochranného opatření určeného pro pachatele **závažné trestné činnosti**, které má podobu následného opatření.

Zabezpečovací detenci může uložit pouze soud dle trestního zákoníku. Může ji uložit samostatně (především u nepřičetných pachatelů), při upuštění od potrestání anebo i vedle trestu (pachatelé užívající omamné a psychotropní látky či ti, kteří spáchali trestný čin ve stavu vyvolaném duševní poruchou).

Soud uloží zabezpečovací detenci dle trestního zákoníku v případě, že:

1. Pachatel spáchal zločin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou a nelze přitom očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti.
2. Pachatel činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zvlášť závažného zločinu, není pro nepřičetnost trestně odpovědný, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti.
3. Pachatel spáchal zločin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k

povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti.

4. Pachatel, který se oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zvlášť závažný zločin, ač již byl pro zvlášť závažný zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta, a nelze očekávat, že by bylo možné dosáhnout uložením ochranného léčení dostatečné ochrany společnosti, a to i s přihlédnutím k již projevenému postoji pachatele k ochrannému léčení.

Zabezpečovací detenci může soud změnit dodatečně na ústavní ochranné léčení, pomínou-li důvody, pro něž byla uložena, a jsou současně splněny podmínky pro ústavní ochranné léčení.

Osoby umístěné do zabezpečovací detence se nazývají **chovanci**.

Výkon zabezpečovací detence

Výkon zabezpečovací detence v České republice se řídí zákonem č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů a nabyl účinnosti dne 1. ledna 2009.

Zabezpečovací detence se vykonává v ústavu pro výkon zabezpečovací detence se zvláštní ostrahou. Chovanci se zde účastní léčebných, psychologických, vzdělávacích, pedagogických, rehabilitačních a činnostních programů. V hojné míře se využívá proces sociálního učení doplněný psychoterapeutickými a socioterapeutickými metodami a zároveň je velmi důležité vzhledem k rozličným diagnózám uplatňovat individuální přístup.

Odměny a tresty

Pokud osoba ve výkonu zabezpečovací detence svým chováním a jednáním projevuje odpovědný přístup k plnění svých povinností, lze jí udělit odměnu, kterou je:

- a) pochvala,
- b) veřejná pochvala nebo veřejné poděkování,
- c) mimořádné zvýšení trvání návštěv v kalendářním měsíci nebo jiná osobní výhoda,
- d) věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1 000,- Kč.

V případě neplnění povinností či se chovanec dopouští přestupků proti řádu ústavu, může mu být uložen kázeňský trest, jím může být:

- a) napomenutí,
- b) veřejná důtka,
- c) odnětí osobní výhody podle § 27 písm. c),
- d) odnětí možnosti účastnit se kulturní nebo společenské akce v ústavu,
- e) propadnutí věci.

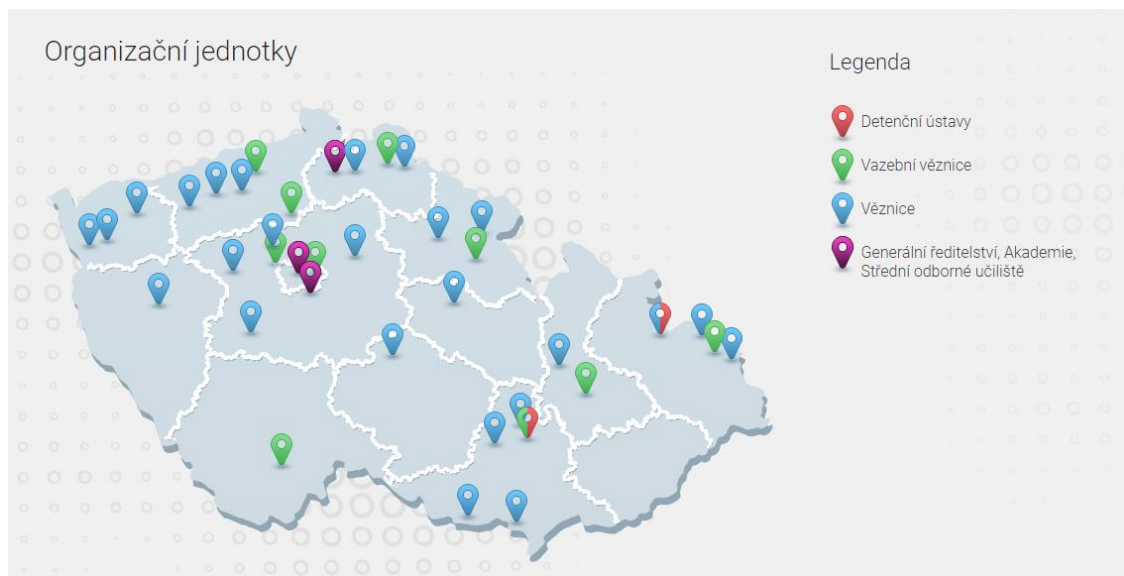
Detenční ústavy v ČR

V České republice máme dva detenční ústavy. Jedná se o Vazební věznici a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno (VVaÚpVZD Brno) a Věznici a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava (VaÚpVZD Opava).

Poznámka

V České republice se v současnosti nachází 35 věznic, z toho dva detenční ústavy (Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů ČR, Vscr.cz).

Kontrolní otázky

1. Charakterizujte zabezpečovací detenci.
2. Jakým zákonem je ZD zřízena?
3. Pro koho je detence určena a jak se jedinci označují?
4. Jaké jsou odměny a tresty v zabezpečovací detenci?
5. Na stránkách VS ČR vyhledejte aktuální počty jedinců v zabezpečovací detenci.

Souhrn

Zabezpečovací detence je novým typem ochranného opatření určeného pro pachatele závažné trestné činnosti. Osoby umístěné do zabezpečovací detence se nazývají chovanci. Výkon zabezpečovací detence v České republice se řídí zákonem o výkonu zabezpečovací detence a vykonává se v ústavu pro výkon zabezpečovací detence se zvláštní ostrahou. V České republice máme dva detenční ústavy. Jedná se o Vazební věznici a ústav

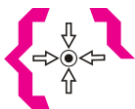
pro výkon zabezpečovací detence Brno a Věznici a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava.

Literatura

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9.
- Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 151 s. ISBN 978-80-7338-106-6.

10 TYPY VĚZNIC A JEJICH CHARAKTERISTIKA

Cíle

Cílem poslední kapitoly je seznámit studenty s typy věznic a stručně je charakterizovat, včetně věznic pro mladistvé.

Časová náročnost

3 hodiny

Pojmy k osvojení

- Profilace věznic
- Vnitřní a vnější diferenciac
- Věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou
- Věznice pro mladistvé
- Oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení

Profilace věznic

Profilace věznic v České republice se stanovuje na základě míry vnější ostrahy věznic, zajištění bezpečnosti a způsobu realizování programů zacházení. Jedná se o **vnější diferenciaci věznic** (vnější diferenciac výkonu trestu). O **vnitřní diferenciaci** mluvíme v souvislosti s individualizovaným zacházením s odsouzeným nebo skupinou odsouzených uvnitř konkrétní věznice a po 1. 10. 2017 i v souvislosti s vnitřním členěním věznice s ostrahou. Míra vnější ostrahy věznice závisí na ozbrojených strážích a speciálních stavebně technických prostředcích, které mají zabránit odsouzeným v útěku.

S účinností od 1. 10. 2017 se dosavadní čtyři typy věznic – s dohledem, s dozorem, s ostrahou, se zvýšenou ostrahou – **redukují na dva typy věznic – s ostrahou a se zvýšenou ostrahou**. Zařazení (přeřazení) odsouzeného mezi těmito základními typy zůstává nadále zcela v působnosti soudu.

Vedle těchto základních typů věznic je zřízena **věznice pro mladistvé**.

Poznámka

„**Věznice Všehrdy** se nachází v severozápadní části České republiky v Ústeckém kraji, asi 6 km od města Chomutova, ve směru na Prahu. Je profilována jako věznice pro mladistvé odsouzené muže, trest odnětí svobody zde vykonávají i dospělí odsouzení muži v typu věznice s dohledem a dozorem.

Kapacita věznice činí 558 míst při zachování zákonné normy 4m² na osobu. Odsouzení jsou ubytováni na ložnicích 8 ubytoven. Dvě ubytovny jsou vyhrazeny pro mladistvé odsouzené muže. Ve věznici s dozorem je zřízeno specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním psychotropních látek. Odsouzení jsou zde zařazeni na základě vlastního rozhodnutí a podání žádosti o zařazení, kterou posoudí odborná komise a schvaluje ředitel věznice. Kapacita specializovaného oddělení je 43 míst...

Nedílnou součástí naplňování účelu výkonu trestu zejména u mladistvých odsouzených je vzdělávání, které věznice zajišťuje prostřednictvím Školského vzdělávacího střediska, které je jedním ze sedmi odloučených pracovišť Středního odborného učiliště Vězeňské služby (dále ŠVS). V průběhu let 1990-1997 byly postupně rozšířeny učební obory z jednoho na šest a po rekonstrukci bývalé výrobní haly Preciosy v roce 2005 bylo vzdělávání odsouzených navýšeno o sedmý učební obor. Ve věznici vznikl nový ucelený výukový komplex s kapacitou 150 žáků denního studia. V současné době zde studují odsouzení v 7 dvouletých učebních oborech (Stavební výroba, Květinářské a zelinářské práce, Provoz společného stravování, Strojírenská výroba, Zpracování dřeva, Elektrotechnická výroba a Malířské a natěračské práce). Souběžně s těmito učebními obory probíhají akreditované pětiměsíční kurzy. Dále se odsouzení mohou přihlásit do 7 neakreditovaných pětiměsíčních kurzů (např. Kurz výroby rozvaděčů, Malíř-natěrač, Práce na PC). Od 1. ledna roku 2009 je Střední odborné učiliště Vězeňské služby samostatnou organizační jednotkou a spolupráce mezi ŠVS a věznicí probíhá na základě uzavřené smlouvy. Vzájemné kompetence jsou stanoveny vnitřními předpisy Vězeňské služby České republiky... Ve věznici jsou postupně, dle finančních prostředků, obnovovány některé bezpečnostní prvky, ať už se jedná o žiletkové oplocení, či umístění nového rentgenu na vstupu do věznice. Pozornost byla však zaměřena i na zlepšení estetizace věznice. V této souvislosti došlo k obnově dětského koutku na návštěvním sále a soudní místnosti, ve které probíhají každý týden veřejná zasedání o podmíněném propuštění. Velkou měrou se na těchto akcích podílelo školské vzdělávací středisko, jehož žáci zhotovili i dřevěné hračky do dětského koutku.“ (Věznice Všehrdy. Charakteristika věznice, Vscr.cz).

Výlučně soud rozhoduje o tom, do jakého typu věznice bude odsouzený umístěn k ne podmíněnému trestu odnětí svobody, a to podle trestního zákoníku. Soud zpravidla zařadí do věznice:

- a) **s ostrahou** pachatele, u kterého nejsou splněny podmínky pro zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou,
- b) **se zvýšenou ostrahou** pachatele, kterému byl uložen výjimečný trest, kterému byl uložen trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, kterému byl za zvlášť závažný zločin uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osm let, nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl nebo se pokusil uprchnout z vazby, z výkonu trestu nebo z výkonu zabezpečovací detence.

Věznice s ostrahou se vnitřně člení na oddělení lišící se stupněm zabezpečení – **oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení**. Základními kritérii zařazení odsouzeného do některého z oddělení věznice s ostrahou je míra vnějšího a vnitřního rizika. Vnější riziko je nebezpečí, které je směřováno vně věznice, prioritou v tomto ohledu je ochrana společnosti, zcela zásadní je tedy způsob vnějšího střežení.

Oddělení s nízkým stupněm zabezpečení věznice s ostrahou

V oddělení s nízkým stupněm zabezpečení věznice s ostrahou se odsouzení pohybují zpravidla bez dohledu zaměstnance Vězeňské služby a pracují většinou na pracovištích mimo věznici. Ve volném čase mohou opustit věznici se svolením ředitele věznice. Především se účastní kulturních, sportovních či osvětových akcí, bohoslužeb či navštěvují zdravotnická a rehabilitační zařízení. Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla bez dohledu zaměstnanců Vězeňské služby. V těchto věznicích mohou odsouzení v mimo-pracovní době nosit civilní oděv.

Oddělení se středním stupněm zabezpečení věznice s ostrahou

V oddělení se středním stupněm zabezpečení věznice s ostrahou se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby. Odsouzení sice pracují na nestřežených pracovištích, nejčastěji umístěných mimo věznici, ale jsou v jednohodinových intervalech kontrolováni pověřeným zaměstnancem. Odsouzení s uděleným volným pohybem při plnění pracovních úkolů mimo věznici kontroluje zaměstnanec minimálně jedenkrát týdně. Na společenských akcích, při bohoslužbách, v době návštěv a při sportu mohou nosit civilní oděv. Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla za dohledu zaměstnance Vězeňské služby.

Oddělení s vysokým stupněm zabezpečení věznice

V oddělení s vysokým stupněm zabezpečení věznice s ostrahou se odsouzení pohybují zpravidla organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby a výjimečně při plnění pracovních aktivit mají vybraní odsouzení volný pohyb v prostorách věznice. Hlavní dveře ubytoven jsou při každém vstupu a výstupu uzamykány. U věznic s ostrahou se výrazně mění i charakter pracoviště odsouzených. Pracoviště jsou ve většině případů uvnitř věznice, popřípadě se jedná o střežená pracoviště mimo věznici, zvláště vybraní odsouzení mohou pracovat na nestřežených pracovištích mimo věznici. Dohled nad odsouzenými v pracovním procesu zajišťuje pověřený zaměstnanec Vězeňské služby v intervalech maximálně 45 minut. Návštěvy odsouzených jsou organizovány za dohledu zaměstnance Vězeňské služby.

Věznice se zvýšenou ostrahou

V tomto typu věznice se odsouzení pohybují pouze za přímého dohledu příslušníka Vězeňské služby. Odsouzení jsou zpravidla uzamykáni v celách, které jsou vybaveny hygienickým zařízením (záchodem a umyvadlem). Práci mohou odsouzení vykonávat v celách nebo na pracovištích uvnitř věznice, kde jsou kontrolováni zaměstnancem Vězeňské služby maximálně po 30 minutách. Vzhledem ke zpřísněné vnitřní bezpečnosti se návštěvy konají za dohledu příslušníka Vězeňské služby. Odsouzení se setkávají s jinými odsouzenými jen na organizovaných akcích ve společenských a kulturních místnostech.

Kontrolní otázky

1. Co označují pojmy profilace a diferenciaci věznic?
2. Stručně popište základní druhy věznic.
3. Kolik je v současné době v České republice věznic?
4. Uveďte příslušnou legislativu.
5. Charakterizujte věznice pro mladistvé, uveďte konkrétní věznici.

Souhrn

Profilace věznic v České republice se stanovuje na základě míry vnější ostrahy věznic, zajištění bezpečnosti a způsobu realizování programů zacházení. Jedná se o vnější diferenciaci věznic; o vnitřní diferenciaci mluvíme v souvislosti s individualizovaným zacházením s odsouzeným (skupinou odsouzených) uvnitř konkrétní věznice. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody zajišťuje dva základní typy věznic: s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Vedle těchto základních typů věznic je zřízena věznice pro mladistvé.

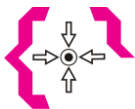
Literatura

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

- HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2., dopl. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. 183 s. Studia VŠERS; 12. ISBN 80-86708-30-6.
- Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů ČR. In: *Vscr.cz* [online]. [cit. 2019-01-13]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>.
- Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 21/2013, o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky.
- Věznice Všehrdy. Charakteristika věznice. In: *Vscr.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-vsehrdy-96/o-nas-1634/zakladni-informace-151/>

11 PENITENCIÁRNÍ VÝCHOVNÉ POSTUPY A PROGRAMY ZACHÁZENÍ

Cíle

Cílem kapitoly je popsat penitenciární zacházení s odsouzenými, jejich cíl a složky. Definovat programy zacházení včetně jejich složek.

Časová náročnost

3 hodiny

Pojmy k osvojení

- Penitenciární zacházení
- Cíle zacházení
- Faktory
- Program zacházení
- Složky programu zacházení

Zacházení

Zacházení s odsouzenými je veškerá činnost, která je realizována s odsouzenými ve vězeňských zařízeních proto, aby byl naplněn účel výkonu trestu odnětí svobody, a aby přitom nedošlo ke zhoršení jejich osobnosti, tělesného a duševního stavu. Zacházení v sobě zahrnuje nejen sociální péči, vzdělávání, reedukaci, psychoterapii, psychologickou a lékařskou péči, ale i návštěvy, korespondenci nebo zaměstnávání vězňů.

Celý proces by měl směřovat ke třem **hlavním cílům**:

1. Kultivace návyků dalším vzděláváním – pod kterou se rozumí vlastní profesní příprava, rekvalifikace, celoživotní vzdělávání, zájmové vzdělávání, rozvoj zájmů a zálib, kvalitní využívání volného času apod.
2. Osvojování si vhodných sociálních dovedností pro readaptaci na život mimo vězení – především zaměřeno na udržení sociálních vazeb.
3. Specifická pomoc a odborné poradenství zaměřené na řešení osobních problémů (dluhové poradenství, rozvodová a porozvodová péče, právní poradenství atd.).

Zacházení s odsouzenými je **podmíněno následujícími faktory**:

1. prostředím věznice, včetně dostatečného prostoru zajišťujícího soukromí odsouzeného,

2. kvalitním personálem, který s odsouzeným pracuje,
3. dostatečným materiálním a finančním zázemím,
4. osobností odsouzeného (jeho vybaveností ke zvládnutí zátěžových situací, obrannými mechanismy apod.),
5. předchozí zkušeností (zda se jedná o prvovězňáka či recidivistu),
6. sociální situací, kvalitou rodinných vztahů, finančními problémy, kvalitou kontaktu s rodinou,
7. přístupem samotného odsouzeného k jeho možné nápravě, respektive ochotou a schopností změnit postoje a názory na jeho postavení ve společnosti.

Penitenciární výchovné postupy, které se uplatňují ve vězeňském prostředí, můžeme rozdělit takto:

1. Výchovné postupy – vězeňský režim, kulturně výchovná práce, pracovní výchova, sportovní, rekreační a rehabilitační činnost.
2. Vzdělávací postupy – studium k ukončení základní školy, studium učebního oboru, středoškolské studium, jiné studijní aktivity, sebevzdělávání.
3. Speciálně výchovné a léčebné aktivity – terapeutické (psychodiagnostika, psychotherapie, pracovní terapie), poradenské (sociální, sociálně-právní poradenství, krizová intervence), tréninkové (trénink zvládnutí agresivity či prosazení se v nekriminálním prostředí) a léčebné (odvykání alkoholové či drogové závislosti).

Cílem penitenciárního působení je tedy dosažení změny v chování a postojích odsouzeného. Ideálním cílem je změna celé osobnosti odsouzeného tak, aby v budoucnu nepáchal další trestnou činnost a uměl žít jako ostatní lidé (což je svým způsobem jistá utopie).

Programy zacházení

Pojem zacházení se v českém vězeňství začal používat až po roce 1989, obdobně v případě programů zacházení, dříve **resocializačních programů**. V nástupním oddělení je odsouzenému na základě zpracované zprávy, s přihlédnutím k jeho zájmům, nabídnut vhodný program zacházení. Souhlas s vybraným programem zacházení odsouzený stvrdí svým podpisem. Pokud si odsouzený nezvolí některou z nabízených alternativ programu zacházení, je mu stanoven program minimální.

Programy zacházení s odsouzenými mají následující složky:

1. pracovní aktivity,
2. vzdělávací aktivity,
3. speciální výchovné aktivity,
4. zájmové aktivity,
5. oblast utváření vnějších vztahů.

Pracovní aktivity

Pracovními aktivitami programu zacházení se rozumí:

- a) zaměstnávání (tato aktivita se nevztahuje na odsouzené starší 65 let, plně invalidní a jejichž zdravotní stav to z jakéhokoliv důvodu neumožňuje),
- b) práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice (běžné denní úklidy v prostorách věznice a brigádnická činnost v rámci úprav věznice),
- c) pracovní terapie.

Vzdělávací aktivity

Vzdělávání vězňů je zakotveno nejen v legislativních zákonech, jako je Listina základních práv a svobod, zákon o výkonu trestu odnětí svobody, řád výkonu trestu odnětí svobody, či vnitřních normách upravujících zacházení s vězni, ale opírá se i o mezinárodní dokumenty, jako jsou např. Evropská vězeňská pravidla.

Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se rozumí:

- a) vzdělávání organizované či realizované školským vzdělávacím střediskem (ŠVS) a řadíme sem učební obory, základní školu, odborné, všeobecné vzdělávací a jiné kurzy,
- b) vzdělávání realizované pracovníky oddělení výkonu trestu v rámci plnění programů zacházení: kurzy jazykové, sociálně-právní, kurzy občanské nauky, kurz základů obsluhy PC (zde je předpoklad, že zaměstnanec má složenou buď maturitní či státní závěrečnou zkoušku v dané oblasti),
- c) vzdělávání v korespondenčních kurzech a v síti základních, středních, vyšších odborných či vysokých škol České republiky.

Speciální výchovné aktivity

Do **terapeutického programu** se zařazují odsouzení, kteří nejsou zařazeni do zaměstnání, v rozsahu 21 hodin týdně. Jednotlivé speciálně výchovné aktivity vedou především vychovatelé – terapeuti. Vychovatel – terapeut je ve věznici metodicky veden psychologem a je přímo podřízen vedoucímu oddělení výkonu trestu. Realizuje především individuální a skupinovou terapii, podílí se na zpracování projektů pro jednotlivé odsouzené a na speciálně výchovných aktivitách programu zacházení. Terapeutický program má danou strukturu, hodinový rozsah (minimálně 21 hodin týdně) a podíl pracovníků a speciálně výchovných aktivit (s odsouzeným je realizuje odborný zaměstnanec).

Zájmové aktivity

Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí všechny formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním (vychovatelé – terapeuti, speciálními pedagogy, sociálními pracovníky a vychovateli), které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených. Jsou vedené v rámci jednotlivých výchovných kolektivů.

Aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů

Aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů jsou všechny aktivity, jež přispívají k přípravě na soběstačný život, který bude muset odsouzený zvládnout po propuštění na svobodu. Do těchto aktivit je třeba zapojovat především sociálně slabší jedince a odsouzené s dlouhým trestem odnětí svobody.

Kontrolní otázky

1. Charakterizujte pojem zacházení.
2. Jaké jsou cíle penitenciárního zacházení?
3. Jaké jsou možnosti v rámci penitenciárních postupů?
4. Jaké faktory determinují zacházení s odsouzeným?
5. Definujte program zacházení.

6. Stručně popište složky programů zacházení.

Souhrn

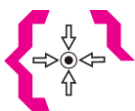
Zacházení s odsouzenými je veškerá činnost, která je realizována s odsouzenými ve vězeňských zařízeních proto, aby byl naplněn účel výkonu trestu odnětí svobody. Celý proces by měl směřovat ke třem hlavním cílům: kultivace návyků, osvojování si vhodných sociálních dovedností pro readaptaci na život mimo vězení a specifická pomoc a odborné poradenství. Zacházení s odsouzenými je podmíněno mnoha faktory. Penitenciární výchovné postupy zahrnují výchovné, vzdělávací a speciálně výchovné postupy. Programy zacházení jsou zpracovány v následujícím oddíle a obsahují následující složky: pracovní aktivity, vzdělávací, speciální výchovné, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů.

Literatura

- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9.
- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalární*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. 384 stran. ISBN 978-80-7452-131-7.

12 PŘEKÁŽKY V NAPLŇOVÁNÍ PROGRAMŮ ZACHÁZENÍ

Cíle

Cílem kapitoly je seznámit studenty překážkami, které brání pozitivní resocializaci odsouzených. Charakterizovány jsou tři základní typy: „prizonizace“, „druhý život odsouzených“ a personál věznice.

Časová náročnost

3 hodiny

Pojmy k osvojení

- Překážky
- Prizonizace
- Institucionalizace
- Ideologizace
- Druhý život odsouzených
- Personál

Překážkami v realizaci programů zacházení jsou především „prizonizace“, „druhý život odsouzených“ a personál věznice.

Prizonizace

Prizonizace je proces zvýšené adaptace na život ve vězeňských podmínkách. Je to proces, který podstatně snižuje, až anuluje pravděpodobnost znovupřizpůsobení a opětovného začlenění odsouzeného do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Proces prizonizace má dva aspekty:

1. *institucionalizace*, což je především adaptace na vnitřní organizaci a zjednodušené formy života ve vězeňském zařízení.
2. *ideologizace*, tedy přijímání a přejímání soustav hodnot, postojů, názorů a norem chování, které se vytvářejí v neformálních strukturách odsouzených. Ideologizace vyúsťuje ve vlastní, skrytý, ilegální život, v **život vězeňské subkultury**, který má vždy desocializační charakter.

Druhý život odsouzených

Druhý život odsouzených představuje zvláštní neformální strukturu vztahů a pozic ve skupinové hierarchii odsouzených s přesně vymezenými rolmi, jimž jsou přiřazena odpovídající práva a povinnosti a sociálně patologické formy chování. Tato neformální subkultura používá vlastní slang (viz příloha) a řídí se podle tzv. kodexu vězeňské subkultury, který definuje zásady chování ve věznici a je proti spolupráci s vězeňským personálem.

Poznámka

Kodex vězně:

„Neplet' se do věcí jiných vězňů!

Nebuď moc zvědavý!

Nepouštěj si pusku na špacír!

Hleď si svého!

Nebonzuj!“

Personál věznice

Personál věznice může být překážkou v realizaci programů zacházení a nápravě odsouzených. Zacházení žádá vybraný, profesionálně zdatný personál s rozvinutými sociálními dovednostmi v jednání s narušenými jedinci a s potřebou mít mezi sebou vytvořeny dobré mezilidské vztahy a správný styl vedení a řízení.

Kontrolní otázky

1. Jaké mohou být překážky v realizaci programů zacházení?
2. Charakterizujte prizonizaci a její složky.
3. Charakterizujte druhý život odsouzených.
4. Zamyslete se nad tím, jak personál věznic může přispět k pozitivní resocializaci odsouzeného po propuštění.
5. Pokuste se definovat požadavky na odpovědný a odborně způsobilý personál věznice.

Souhrn

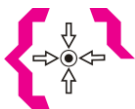
Překážkami v realizaci programů zacházení jsou především „prizonizace“, „druhý život odsouzených“ a personál věznice. Prizonizace je proces zvýšené adaptace na život ve vězeňských podmínkách a má dva aspekty: *institucionalizaci a ideologizaci*. Druhý život odsouzených představuje zvláštní neformální strukturu vztahů a pozic ve skupinové hierarchii odsouzených. Personál věznice může být také překážkou v realizaci programů zacházení a nápravě odsouzených.

Literatura

- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9.
- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalární*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. 384 stran. ISBN 978-80-7452-131-7.

13 SPECIFICKÉ SKUPINY ODSOUZENÝCH

Cíle

Cílem poslední kapitoly je uvést do problematiky specifických skupin odsouzených, stručně charakterizovat mladistvé a ženy (s dětmi) jako specifické kategorie.

Časová náročnost

3 hodiny

Pojmy k osvojení

- Specifické skupiny odsouzených
- Mladiství, ženy, matky nezletilých dětí, odsouzení trvale pracovně nezařaditelní (TPN), odsouzení s duševními poruchami a poruchami chování, odsouzení k doživotnímu trestu, odsouzení cizinci
- Specializovaný oddíl

Specifické skupiny

Výkon trestu odnětí svobody má své odlišnosti, které se zvláště uplatňují u **specifických skupin odsouzených (SpO)**. Do této skupiny spadají především dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody:

- mladiství,
- ženy,
- matky nezletilých dětí,
- odsouzení trvale pracovně nezařaditelní (TPN),
- odsouzení s duševními poruchami a poruchami chování,
- odsouzení k doživotnímu trestu,
- odsouzení cizinci.

U všech zmíněných skupin se přihlíží k věkovým, psychickým a fyziologickým zvláštnostem. Mezi další specifické skupiny patří i **odsouzení z prostředí organizovaného zločinu a teroristé**. U každé z těchto skupin je potřeba uplatňovat více než kde jinde individuální přístup.

Specializované oddíly

Specifické skupiny odsouzených se umísťují do tzv. specializovaných oddílů.

Úkolem specializovaných oddílů je především:

- minimalizovat u somaticky a duševně slabších odsouzených možnost zneužívání,
- omezit konflikty mezi odsouzenými a předcházet možnému výskytu problémů,
- umožnit odsouzeným vykonat trest odnětí svobody v prostředí, které nebude dále zhoršovat jejich psychický stav,
- zaměřit se na přípravu odsouzených na jejich včlenění do běžné společnosti.

Podněty k zařazení odsouzeného do specializovaného oddílu mohou podávat všichni zaměstnanci věznice. Do oddílu zařazuje odsouzeného ředitel věznice na návrh psychologa, lékaře či speciálního pedagoga.

V čele pracovních týmů těchto oddílů stojí ve většině případů speciální pedagog, dále zde působí vychovatel, sociální pracovník, psycholog a vychovatel-terapeut.

Poznámka

Jelikož se věznice přizpůsobují skladbě odsouzených, je poměrně časté, že se specializovaná oddělení vytvářejí a zase ruší. Níže jsou uvedena Specializovaná oddělení, která byla ke dni 1. 7. 2013 uvedena v nařízení generálního ředitele (NGŘ) č. 21/2013 – o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky:

- *specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených mužů s poruchou duševní a poruchou chování (Věznice Horní Slavkov, Věznice Jiřice, Věznice Rýnovice, Věznice Mírov, Věznice Valdice, Vazební věznice Liberec),*
- *specializované oddělení pro výkon trestu mladistvých odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování s individuálním zacházením (Věznice Všechny),*
- *specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených žen s poruchou duševní a poruchou chování s individuálním zacházením (Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava – objekt Olomoucká),*
- *specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek (Věznice Kuřim, Věznice Nové Sedlo, Věznice Ostrov, Věznice Bělušice, Věznice Plzeň, Věznice Příbram – objekt Dubenec, Věznice Valdice, Věznice Všechny),*
- *specializované oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického (Věznice Rýnovice, Věznice Znojmo),*
- *specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných (Věznice Břeclav, Věznice Pardubice, Věznice Karviná, Vazební věznice Liberec, Vazební věznice Ostrava, Vazební věznice Praha Pankrác, Vazební věznice Praha Ruzyně – objekt Ruzyně),*
- *specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovní nezařaditelných (Věznice Světlá nad Sázavou, Vazební věznice České Budějovice, Vazební věznice Praha Ruzyně – objekt Řepy, Vazební věznice Teplice),*
- *specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací (Věznice Heřmanice – objekt Hrušov, Věznice Stráž pod Ralskem, Věznice Vinařice, Věznice Karviná),*

- *specializované oddělení pro výkon ochranných léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství u odsouzených žen (Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava – objekt Olomoucká),*
- *specializované oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství u odsouzených mužů (Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava – objekt Olomoucká),*
- *specializované oddělení pro výkon ochranného léčení protialkoholního a léčení pro patologické hráčství (Věznice Heřmanice – objekt Hrušov),*
- *specializované oddělení pro výkon ochranného léčení sexuologického (Věznice Kuřim),*
- *specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí (Věznice Světlá nad Sázavou).*

Výkon trestního opatření odnětí svobody u mladistvých

Do věznice pro mladistvé se umísťují odsouzení ve věku 15 až 18 let. Tato doba se vzhledem k délce trestu a osobnostním vlastnostem může prodloužit (nejčastěji však do 19 let). Pak je zpravidla odsouzený blízký věku mladistvého na návrh ředitele věznice přeřazen mezi dospělé odsouzené.

Mladiství se stejně jako dospělí odsouzení rozdělují do tří prostupných skupin vnitřní diferenciací věznice (I., II., III.). Mladiství jsou také členěni do čtyř diferenciacních skupin A až D, vytvořených na základě osobnosti mladistvého a druhu spáchaného provinění. Mladiství jsou umísťováni do Věznice Všeřady. Oddělení pro výkon trestu odsouzených mladistvých žen je zřízeno ve Věznici Světlá nad Sázavou, pro mladistvé muže je zřízeno i oddělení ve Věznici Pardubice a ve Věznici Plzeň.

Výkon trestu odnětí svobody u žen a odsouzených žen s dětmi

U této specifické skupiny se především přihlíží k fyziologickým a psychickým zvláštnostem žen, jakož i ke zvláštním potřebám žen těhotných, kojících i žen krátce po porodu. Ženy mají například vytvořeny podmínky pro denní koupání, praní osobního prádla, mohou používat vlastní kosmetické přípravky. Není jim omezena ani úprava vlasů a za tímto účelem mohou používat vlastní potřebné pomůcky.

Odsouzeným ženám, které mají dítě do tří let svěřené jim do péče (umožňují-li to podmínky ve věznici, v níž vykonávají trest odnětí svobody), je na jejich žádost povoleno ředitelem věznice, aby ve výkonu trestu měly toto dítě u sebe a staraly se o ně. Před umístěním dítěte s odsouzenou ženou do výkonu trestu se vypracovávají posudky lékaře, klinického psychologa a orgánů sociálněprávní ochrany dětí a ověřuje se, zda je toto rozhodnutí ku prospěchu dítěte. Velice důležitou roli zde sehrává i odpovědnost matky starat se o dítě (jedná se o celodenní péči), dostatek vlastních finančních prostředků, a zda má možnost starat se o dítě i po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Kontrolní otázky

1. Charakterizujte kategorii specifická skupina odsouzených.
2. Jací jedinci náleží do této kategorie?
3. Jak se nazývá oddíl, do které jsou tyto skupiny odsouzených umístovány?
4. Stručně charakterizujte mladistvé jako specifickou skupinu odsouzených.
5. Stručně charakterizujte ženy (s dětmi) jako specifickou skupinu odsouzených.
6. Na webových stránkách VS ČR vyhledejte počty vězňů mladistvých a žen.

Souhrn

Výkon trestu odnětí svobody má své odlišnosti, které se zvláště uplatňují u specifických skupin odsouzených. Do této skupiny spadají především dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody: mladiství, ženy, matky nezletilých dětí, odsouzení trvale pracovně nezařaditelní (TPN), odsouzení s duševními poruchami a poruchami chování, odsouzení k doživotnímu trestu, odsouzení cizinci. Specifické skupiny odsouzených se umísťují do tzv. specializovaných oddílů.

Literatura

- ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 stran. ISBN 978-80-7435-716-9.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9.
- Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky (NGŘ) č. 21/2013 – o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky, ASPI, 2013.
- RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Edukace a reedukace trvale pracovně nezařaditelných v českých věznicích*. Vydání: první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 134 stran. ISBN 978-80-7435-632-2.